

EREVNA

N:r 3

September

1945

Innehåll

Anteckningar till nytestamentliga texter.

Av professor Hugo Odeberg.	111
<i>Makten i Jesu ord.</i> (Joh. 7:40-52. 19 sönd. e. Tref.)	111
<i>Trons väg till visshet.</i> (Joh. 10:22-30. 21 e. Tref.)	114
<i>Kärlekens mått.</i> (Mark. 4:21-25. 22. e. Tref.)	117
<i>Saligprisningar och verop.</i> (Luk. 6:20-26. Allhelgonad.)	118
<i>Den nya tidsålderns barn.</i> (Luk. 20:27-40. 24. e. Tref.)	121
<i>Den yttersta dagens oväntade ankomst.</i> (Matt. 24:35-44. Sönd. före domss.)	123
<i>Noten i havet.</i> (Matt. 13:47-50. Domssönd.)	125
Så säger Herren.	
Utdrag ur Bo Giertz', »Den stora lögnen och den stora sanningen», kapitlet »Så säger Herren».	127
Lön i Nya testamentet.	
Av Fil. kand. Karin Dalberg.	131
<i>I de tre första evangelierna.</i>	131
<i>I Johannesevangeliet och Johannesbrevet.</i>	141
<i>Hos Paulus.</i>	142
<i>I Hebréerbrevet, 1. Petrus' brev och Johannes' Uppenbarelse.</i>	145
Den urkristna synagogan i sammandrag.	
Av professor Hugo Odeberg.	150
Morgonbön.	150
Aftonbön.	156
”Tillbaka till Bibeln!”	
Av rektorn, teol. lic. David Hedegård.	160
Modern fariseism eller evangelisk kristendom.	162
En bok om Paulus.	169
Arbetsberättelse	171
Innehållsförteckning.	176

Innehållsförteckningen i slutet av häftet och sidhänvisningar i texten enligt originaltexten.

Anteckningar till nytestamentliga texter.

Av professor Hugo Odeberg.

Makten i Jesu ord.

(Joh. 7:40-52. 19 sönd. e. Tref.)

Det framgår tydligt av evangelierna att Jesus gjorde ett starkt intryck på sin samtid och omgivning. Man kunde inte komma förbi honom. Att affektera likgiltighet inför honom gick inte.

Men hurdant var det intryck Jesus gjorde på samtid och omgivning? Det kan först och främst sägas att han framstod som något nytt, främmande och obegripligt, nämligen då det gällde att passa in honom i den erfarenhet och de begrepp man förut hade. Här mötte något som inte var likt något annat, varken likt något som man hade erfarenhet av eller likt något som man föreställt sig, hade teorier och läror om, eller väntade på som en möjlighet.

Detta märks nu på det som för det andra kan iakttas om verkningarna av de intryck Jesus gjorde på sin samtid. Dessa var växlande, förvirrade. Det var ingalunda så, att Jesus blev villigare mottagen av sin samtid, därför att den tidens människor hade bättre förståelse för honom än någon annan tid, därför att de kanske väntade en Messias eller en profet, en ny andlig ledare och frälsare, och därför lättare tog emot Jesus, eftersom de var beredda på hans ankomst. Evangelierna ger ett motsatt vittnesbörd: de förväntningar man hade på en pro-

fet eller en Messias, de föreställningar man hade om hurdan denne skulle vara och uppträda, skapade tvärtom osäkerhet och »stridiga meningar» om Jesus. När man ville inpassa honom i de förväntningar och de förutsättningar man hade, de läror och åskådningar man byggt upp, så kom man till olika uppfattningar. Dessa var hos somliga välvilliga, mer eller mindre: man var så pass ärlig mot sig själv att man erkände att man i Jesus mötts av något högt och heligt. Då sökte man förklara honom och identifiera honom med det högsta bland det man kunde erkänna som möjligt och verkligt. Så förklarade då somliga honom för den väntade »profeten», andra för »Messias». Men svårigheter uppstod: Jesus anpassade sig inte efter människors teorier, och därför blev de olika teorierna om honom också tvisteämnen mellan människorna, mellan olika riktningar och grupper. Och så som det var från början, i Jesu samtid, så har det alltfört varit. Aldrig har Jesus låtit sig inpassa i några erfarenheter, föreställningar, förväntningar, teorier, som människor har före sitt möte med Jesus.

De som var allra säkrast på att själva sitta inne med kunskapen om vad som var möjligt och verkligt, de kloka, vilka på den tiden representerades av överstepräster och fariséerna, de stängde sig helt och hållet för det nya hos Jesus. De menade sig ju på förhand veta vad som var möjligt och hur detta möjliga skulle se ut, när det framträdde i verkligheten. Och då Jesus ingalunda stämde med deras vetande, så var de färdiga med sitt omdöme: han är ingen profet eller Messias utan en vanlig människa. Och en vanlig människa som uppträder som han är en bedragare. Han förvillar och förför de okunniga människorna. Av omsorg om sanningen och Guds sak eller rätten ansåg man sig därför skyldig att tillintetgöra honom.

Bland de röster som i berättelsen i Joh. 7:40-52 gör sig hörda om Jesus, är rättstjänarnas vittnesbörd det enklaste, omedelbaraste och renaste uttrycket för verkan av och kraften

i Jesu ord: »Aldrig har någon människa talat som han.» Dessa rättstjänare var de som kommit närmast till att ta emot Jesus sådan han var. De kunde därför inte heller förmås att förgripa sig på honom. De var endast ett steg ifrån att ta emot det nya underbara liv som Jesus kunde ge.

Bland de olika grupper som möter i denna berättelse är det vid den tidpunkt som berättelsen skildrar, endast en grupp som kommit till definitiv avgörelse: det är Jesu fiender. De hade avgjort sig mot honom. Men hos de andra, som på ett eller annat sätt ställde sig positiva till honom, »trodde på honom», stod det ännu öppet vad det skulle bli av deras tro. Om krisen för dessa berättas det i det åttonde kapitlet av Johannes-evangeliet. Som läget nu var, var de ännu inte färdiga, vare sig i ena eller andra riktningen. Det var i och för sig inget avgörande som träffats av dem som ännu inte förstod bättre än att försöka inpassa Jesus i sin hittillsvarande värld med dess erfarenheter, förväntningar och teorier. Avgörande blev först den följande utvecklingen: skulle de envisas att genomföra detta försök att göra Jesus till en sådan som de efter egna erfarenheter och teorier ansåg rimlig och möjlig, eller skulle de gå vidare och inse att han kom ifrån en värld som deras hittillsvarande liv måste vara främmande för. I förra fallet hade också de avgjort sig mot Jesus och stängt sig ute från honom. I det senare fallet skulle de finna att denne främling för deras egen nuvarande värld kom som en budbärare från deras egen, egentliga värld, från deras glömda och förlorade värld, deras eviga hem, och att han var mer än en budbärare: att han var själva Herren och Konungen i denna sanningens och ljusets värld, och att de var hans egna. Så kom avgörelsen, krisen, att betyda, antingen att de skulle höra till dem om vilka det heter: »Han kom till sitt eget, och hans egna tog inte emot honom», eller till dem som får vittnesbördet: »Men åt alla som tog emot honom gav han rätt att bli Guds barn.»

Trons väg till visshet.
(Joh. 10:22-30. 21 e. Tref.)

»Hur länge vill du hålla oss i ovisshet? Om du är Messias, Kristus, så säg det öppet till oss!» I denna judarnas fråga till Jesus finner vi samma situation som i den föregående textens berättelse i Johanneevangeliets sjunde kapitel. Denna fråga är verkligen ärligt menad. De tyckte sig verkligen sväva i ovisshet. Det var Jesu egna ord om sig själv som gjorde dem ovissa. Å ena sidan yttrade han sådana ord och kom med sådana anspråk som inte gärna kunde tydas annorlunda än att han förklarade sig själv vara Messias. Å andra sidan stämde varken hans ord om honom själv eller hans uppträdande överens med Messias sådan de väntade honom. Jesus svarar nu själv: »Jag har sagt er det.» Han hade verkligen förklarat, att han var Messias. Han hade redan tidigt förklarat att han var den om vilken de heliga skrifterna vittnade (Joh. 5:39, 46). Men lika säkert var att han inte svarade mot deras föreställningar. Jesus var den i det gudomliga ordet utlovade Messias — Gudssonen — Frälsaren. Men han var inte den väntade Messias, ty han var den verkliga Messias.

De som höll fast vid den bild och föreställning de själva gjort sig, de kunde omöjligen ta emot Jesu ord, ännu mindre honom själv. Ty Jesus kom från Gud själv, han var Ordet, som av begynnelsen var hos Gud och var Gud. Han var den gudomliga verkligheten. Men de föreställningar man gjorde sig om verkligheten, även om dessa föreställningar innefattade idéer om Gud och Frälsare, kunde omöjligen förenas med denna verklighet själv, ty de var ju främmande för denna gudomliga verklighet. De hörde nödvändigt hemma i ett annat sammanhang. Jesus kallar det med egna ord för lögnens värld: de som håller fast vid dessa föreställningar är lögnens barn, barn av lögnens fader. Lögnen kan inte ta emot sanningen. Det hjälper inte, att den tror sig intet annat vilja än sanning.

Sanningen är inte i honom och kan aldrig vinna insteg i honom (Joh. 8:44).

Jesus var den verkliga Messias, det gudomliga ordets Messias, därför kunde han omöjligt vara den väntade Messias. På samma sätt som Jesus tidigare svarat dem som frågat honom »Ni forskar i Skrifterna, därför att ni tror att ni har evigt liv i dem, och det är dessa som vittnar om mig. Men ni vill inte komma till mig för att få liv» (5:39, 40), så svarar han nu också »Jag har sagt er det, och ni tror det inte.»

Varför tror de inte och kan de inte tro? Därför att de håller fast vid sina egna idéer, vid sig själva. Och detta utestänger dem från att se eller höra något från sanningens värld. De kan inte se och inte förstå eller uppfatta att Jesus kommer till dem från Fadern, ty på detta sätt — så länge de är fastlåsta vid sina idéer och begrepp — kan de aldrig ta emot det som kommer från sanningens Fader. »Hans röst har ni aldrig hört, och hans gestalt har ni aldrig sett, och hans ord har inte förblivit i er» (Joh. 5:37, 38). Så är det också naturligt att man i grunden avvisar det gudomliga ordet. Bibeln själv blir en anstöt, även om man menar sig sätta den högt. Sanningen vill man dock inte ta emot i Skriften: »Om ni trodde Mose, skulle ni tro på mig, ty om mig har han skrivit» (Joh. 5:46).

Den som håller fast vid sin egen värld med dess föreställningar och illusioner, dess begär och drömmar, kan inte bli Kristi egen. Ty han måste förneka Kristus. Han kan inte känna igen Kristus. Endast den som är beredd att överge den falska värld i vilken han är fången, kan känna igen Honom som kommer ifrån sanningens värld. Så säger Jesus här: »Men ni tror inte, därför att ni inte hör till mina får. Mina får lyssnar till min röst, och jag känner dem, och de följer mig.»

Den som är beredd att ta emot Kristus sådan han är, får utbyta det falska livet mot det sanna livet. »Jag ger dem evigt liv.» Det är ju det utmärkande för den skenvärld i vilken män-

niskan är så säker på sina idéer och sin egen verklighet, att den i realiteten är så otrygg. Det finns där inget säkert fäste. Allt är i grunden oklart och ovisst. Men den som lämnat allt sitt eget i denna falska värld, han möts hos Kristus av en obeskrivlig trygghet. Liv och död vilar nu inte längre på hans egna svaga krafter, är inte beroende av hans eget för livets stora frågor otillräckliga förstånd och erfarenhet, det är alltsammans i hans händer, som verkligen nu befinns vara livets och dödens Herre. »De skall aldrig någonsin gå förlorade, och ingen skall rycka dem ur min hand. Vad min Fader har gett mig är större än allt, och ingen kan rycka dem ur min Faders hand.» Den vissheten kan den ha som funnit Jesus, ty han har funnit och vet att det är sant som Jesus säger: »Jag och Fadern är ett.»

— Evangelisten antecknar att det samtal han här bevarat åt eftervärlden, ägde rum vid tempelinviigningshögtiden, (grek. engkainia, hebr. chanukka). Denna högtid hade instiftats till minne av det förstörda templets återuppbyggnad, och om dess instiftande och firande kan läsas i 1 Makkabéerboken 4:52-59, 2 Makkabéerboken 1:9, 18, 10:5-8. Festen tog sin början den 25 kislev, oftast infallande i december. År 29 e.Kr. — det sannolika året för det som här berättas — inföll den 25 kislev på den dag, som efter vår månadsräkning skulle vara 19-20 december. Tempelinviigningsfesten infaller sålunda i närheten av jul. Den kristna tempelinviigningsfesten kan sägas vara den högtid, julen, som firas till minne av honom som var det sanna templet, den nya, oförgängliga tempelbyggnaden; som åter uppreste mänsklighetens förstörda tempel, och som också kallas templets grundval och slutsten, dess grund och fullkomning.

Kärlekens mått.

(Mark. 4:21-25. 22. e. Tref.)

Jesu bild om ljuset under skäppan och på ljushållaren tillämpas ofta i den mening som det därifrån hämtade ordstävets »man skall inte sätta sitt ljus under ena skäppa» har fått i det allmänna språkbruket. En sådan tillämpning leder lätt till en tolkning av Jesu ord, som är raka motsatsen till deras innebörd. Man kanske kan hävda att det är förståndigt och klokt här i livet att inte sätta sitt ljus under ena skäppa utan se till att man håller sig framme med sin förmåga, sin duglighet och sina resurser, men man kan ingalunda hävda att en sådan regel är nytestamentlig. Varken Jesus själv eller Nya testamentet överhuvud har någon som helst förståelse för självhävdelse. Motsatsen är ju så rikligt betygad att det torde vara onödigt att erinra om de många typiska uttalandena i den riktningen, såsom »Akta er för att utföra goda gärningar för att människor skall se er», »den som vill vara störst bland er skall vara de andras tjänare», »Det är inte den som rekommenderar sig själv som består provet, utan den som Herren rekommenderar» (2 Kor. 10:18).

Det som här sägs är alltså raka motsatsen. Ljuset skall inte bekymra sig om att försöka sätta sig på ljushållaren eller se till att det inte blir satt under en skäppa. Ty det ser en annan till: den »man» med vilken den Högste här omskrivs. Är ljuset ett verkligt ljus, så blir det av Herren satt på sin rätta plats. Detta behöver nu visst inte vara en efter mänskligt bedömande framskjuten plats. Men det är den plats, där det skall lysa efter den Högstes plan och avsikt. Därför fortsätter ordet också: »Det som är dolt måste bli uppenbart.» Inget verkligt sant och gott kan i det verkliga skeendets djupa sammanhang bli undanskymt, undangömt och verkningslöst. Därför är slutsatsen den rakt motsatta: den som är satt i Guds tjänst, behöver inte tänka på att göra propaganda för sin verksamhet. Ett kristet samfund

lever genom den Andens kraft som är verksam i det. Dess fördolda liv är det som blir uppenbart. Om detta med vanliga mänskliga propagandamedel omtalas eller inte, är alldeles likgiltigt. Inför Kristus gäller trohet, inte att bli känd och omtalad. Kristus värderar med kärlekens mått, inte med världens mått.

Därför: »Med det mått som ni mäter med skall de mätas upp åt er.» Den som mäter med kärlekens mått skall också få mått åt sig med kärlekens mått. Det är Herren som mäter. Den som mäter med världens ytliga mått, han skall också få mått åt sig med världens ytliga mått: innehållet skall vara lika värdeöst som han själv satte litet värde på det verkliga innehållet, på innehållets gedigenhet. Den som fäster sig vid skenet, vid det som gör intryck i det yttre, han blir ju själv allt tommare och ytligare, och då det mäts åt honom med samma mått, så mister han ju undan för undan det lilla av verklighet han haft. »Den som inte har, från honom skall tas också det han har.» Men på motsvarande sätt skall också den som har, få sig mera givet. Som detta på annat sätt är uttryckt i ett annat ord av Jesus: »Den som är trogen i smått är också trogen i stort.» Den som varit trogen i smått, han skall i verklighetens, fullkomlighetens värld bli anförtrodd mycket.

Saligprisningar och verop.
(Luk. 6:20-26. Allhelgonad.)

Man räknar ju i allmänhet med att den människa som förstår att arbeta sig framåt i en omgivning också skall lyckas i en annan. Den som skaffat sig förmögenhet och inkomster och ställt det bra för sig i ett land, antas ha kunnat ställa det bra för sig i ett annat land, om han i stället vuxit upp där. Den som skapat sig en förmögenhet och många vänner eller annars på ett klokt sätt skapat sig en inflytelserik ställning, han är ju

begåvad och skicklig. Finns det nu en fortsättning på detta livet efter döden, så måste man rimligtvis anta att begåvningen även gör sig gällande där. Den som är välbärgad och välsedd här i livet har ju säkert förutsättningar att reda sig väl och hitta utvägar i ett nytt livs förhållanden. Begåvningen klarar sig alltid. Och begåvningen består ju i att kunna skaffa sig pengar, inflytande och anseende. All annan s.k. begåvning är ju värdelös. Den betraktas som bortkastad, eftersom den ju inte kan göra sig gällande.

Detta betraktelsesätt må kallas för världsligt. Men det anläggs långt in i kristna kretsar. Även om man inte gör det offentligt, så gör man det i sitt praktiska handlande och bedömande. Man för in detta betraktelsesätt även i bedömandet av Guds rikes angelägenheter. Den som är begåvad, d.v.s. förmögen och välsedd i världslig mening, han är också förmögen och välsedd i Guds rike. Det är intet tvivel om att om saligprisningar skulle uttalas helt ärligt efter som man i verkligheten tänker och bedömer, så skulle de lyda: Saliga är de rika, saliga är de mätta, saliga är de lyckliga och välmående, saliga är de som alla talar väl om eller inte vågar tala annat än väl om.

Det tjänar ingenting till att den som i allt sitt praktiska handlande visar sig tänka på detta sätt, tilläventyrs uttrycker den meningen att det i en annan värld, t.ex efter döden, kommer att vara annorlunda. En sådan mening förtjänar ingen tilltro. Med rätta har det anmärkts att det är ett fult försök att trösta den illa lottade med en falsk förespeglning om förbättrade förhållanden i ett kommande liv.

Det är skäl i att fixera detta sakläge riktigt skarpt och ärligt, om man vill nalkas Jesu saligprisningar och Nya testamentets betraktelsesätt med allvarlig vilja att uppfatta dem riktigt, i hela deras skärpa. Att söka omtolka dem, försvaga dem, anpassa dem efter ett förnuftigt betraktelsesätt är otillständigt.

Man må anta Jesu ord eller förkasta dem, men de må åtminstone återges sådana de är.

Det kan då inte undgås att man måste konstatera att Jesus med hela Nya testamentet är alldeles främmande för detta förnuftiga betraktelsesätt. Det finns hos Jesus och Nya testamentet inte ett spår till uppskattning av förmågan att göra sig gällande, att arbeta sig fram, att vara rik eller lyckosam eller inflytelserik eller välsedd. Och detta gäller på alla områden. Utan tanke på det obetänksamma i ett sådant handlingssätt visar Jesus ingen försyn för de förmögna och mäktiga och inflytelserika. De stora penningförluster han därmed åsamkar Guds sak nämns inte ens i evangelierna. Det nämns visserligen en som anlade förståndiga synpunkter på denna sak, men han bär namnet Judas Iskariot, Förrädaren.

Jesu lära är så rakt motsatt att han ropar ve, där världen och en förvärldsligad kristenhet suckar sitt ödmjuka: salig, stor, lycklig, avundsvärd. Ofrånkomligt är att evangeliet är ett evangelium för de små, de bortkomna, de föraktade, de som arbetar och sliter, är »arbetande och betungade», ändock inte får någon »behållning», något »utbyte» av sin möda, de som är trogna i det lilla, de som är glömda och undanskjutna.

Hur långt avlägset från Jesu budskap det vanliga betraktelsesättet är syns inte minst på att man brytt sin hjärna med att fråga, om Jesus avsett att prisa de bokstavligen fattiga eller de andligen fattiga saliga, som om här skulle råda någon motsättning. Världens eget sätt att handla och döma visar ju i praktiken att det inte råder någon motsättning. Det är ett och samma sammanhang: den som är liten i världens ögon, i världens sammanhang, han är liten alltigenom: både andligen och lekamligen. På samma sätt är det med Guds rikes salighet: den som kommer till Jesus Kristus, han är fattig på allt, och därför står Kristi famn öppen för honom. »Det som för världen var oansenligt och föraktat, ja, det som inte var till, har Gud utvalt

för att göra till intet det som var till.» Att ingenting vara, det är den rätta begåvningen för Gudsriket.

Den nya tidsålderns barn.
(Luk. 20:27-40. 24. e. Tref.)

Sadducéerna förfäktade att det inte fanns någon uppståndelse. De ville nu i sin strävan att komma åt Jesus förlöjliga honom genom att riktigt åskådliggöra de löjeväckande konsekvenserna av en tro på uppståndelsen.

Uppståndelse är inte detsamma som liv efter döden. Trots Josefus' uppgift (Antiqu. 18.1:4, Bell. jud. 2.8:14) är det inte säkert att sadducéerna i sin helhet förnekade ett liv efter döden. I varje fall rör sig dispyten i denna text ingalunda kring frågan om ett liv efter detta, en fortsatt existens i någon form. Leviratsäktenskapet kunde inte göra någon svårighet för en åskådning om ett hinsides liv på okroppsligt, intellektuellt e.d. sätt. Sadducéernas argument kunde lika väl användas till förmån för en s.k. spiritualiserad åskådning om själens odödlighet som till förmån för åskådningen om livets slut i och med den jordiska döden.

Det sadducéerna riktar sig mot är således uppståndelse-tron. Uppståndelse-liv betyder människans liv i fullständig mänsklig gestalt, inklusive kroppslig form. Uppståndelse-liv är vidare ett liv i en annan tidsålder.

Om Jesu lära om denna sak skall återges troget, får den därför inte förvanskas och omtolkas, genom att man utlägger denna text som om Jesus hade talat endast om en »själens odödlighet», något som bara är ett mänskligt tankefoster. Inte heller får man använda textrubriken »Den nya tidsålderns barn» till att tala om den nya tidsåldern, som skulle brutit in med Kristus, och om dem som redan här på jorden skulle leva i denna nya tidsålder. Jesus och Nya testamentet använder ald-

rig uttrycket »den nya tidsåldern» om den jordiska tillvaron. Den nya tidsåldern är i deras språkbruk alltid något kommande. Den nya tidsåldern har inte brutit in. Den nya människan, den genom anden pånyttfödda, lever här på jorden ännu mitt i denna tidsåldern, och det gäller för henne att inte anpassa sig efter den tidsålders väsen i vilken hon lever (Rom. 12:1). Hon lever inte i en uppståndelsekropp, hon har ännu inte iklätt sig oförgänglighet; hon är uttagen ur Egyptens slaveri, men hon har ännu inte kommit in i det förlovade landet utan vandrar som en gäst och främling i denna tidsålders öken.

Detta är viktigt som bakgrund för de två huvudfakta om uppståndelselivet som betonas i Jesu ord. Det ena är detta: det råder full identitet mellan den uppståndnes existens och hans existens i denna tidsåldern. Abraham, Isak och Jakob är Abraham, Isak och Jakob även i uppståndelsens värld. Det är inte varelser som *varit* Abraham, Isak och Jakob under jordelivet. Med sitt ord om Abrahams, Isaks och Jakobs Gud utsäger och bevisar Jesus inte bara att de som var Abraham, Isak och Jakob nu fortsätter att leva i någon existens, utan att de fortfarande *är* Abraham, Isak och Jakob, och att därför Herren säger sig *vara* deras Gud.

Det andra huvudfaktum som betonas är att den nya tidsåldern är väsensskild från den tidsålder som jordelivet tillhör. Paulus har utfört Jesu lära med sina ord i 1 Kor. 15 om oförgänglighetens tillstånd: »Det som sås förgängligt uppstår oförgängligt. ... Det som sås i svaghet uppstår i kraft. Det sås en jordisk kropp, det uppstår en andlig kropp.»

Därför hör i uppståndelselivet ingenting hemma som hänger samman med förgänglighetens villkor. Detta är svaret på sadducéernas fråga. De hade hämtat sitt exempel från förgängelsens värld och alltså i själva verket frågat hur förgängelsens villkor skall fungera i uppståndelsens värld. Så kan Jesu ord också sägas utgöra bakgrunden och förutsättningen för Paulus' ord: »Kött och blod kan inte ärva Guds rike. Inte heller

ärver det förgängliga det oförgängliga.» Ett strålande, oförgängligt arv är förvarat åt dem, som nu är gäster och främlingar i denna tidsålders öken. Ty de har överlämnat allt åt Honom, som är mäktig uppståndelsens liv och som vars egen dom de »anses värdiga att vinna den andra världen och uppståndelsen från de döda».

Den yttersta dagens oväntade ankomst.

(Matt. 24:35-44. Sönd. före domss.)

Det fanns en tid, och den ligger inte långt tillbaka, då den bildade allmänheten utanför de rent bibeltroendes krets med ett medlidsamt förakt såg ner på Nya testamentets — och därmed på Jesu — lära om att den innevarande tidsåldern skulle sluta med en katastrof. Nu är detta förakt inte längre allmänt bland de mera initierade. Framstående astronomer (t.ex. K. Lundmark) förklara nu, att det tvärtom är troligt att en katastrof gör slut på den nuvarande världsordningen åtminstone inom vårt solsystem.

Det är emellertid i den här föreliggande texten inte bara angivet att tidsålderns slut kommer plötsligt, som en engångsakt, ett momentant skeende. Utan det betonas också att den kommer oväntat, oberäkneligt. Högtidligt inskräps att ingen någonsin skall kunna beräkna, när detta skall inträffa. Det beror på att denna tidsålders slut inte är bestämt av denna tidsålders villkor, utan av att en annan tidsålder kommer. Det är denna nya tidsålders ankomst som är orsaken till den nuvarande världsordningens slut. Därför kallar Jesus detta inte bara för denna himmels och jords undergång utan för »Människosonens återkomst». Den som söker återge innehållet i denna text torde därför böra meditera över de två genomgripande fakta: 1) den nuvarande tidsålderns katastrofala slut, och 2) Människosonens återkomst.

Den nuvarande tidsålderns slut är på ett markant sätt förbundet med Jesu egna ord och deras giltighet. Det är rätt vanligt att man ser tillbaka på Jesus, som på en som levde för snart tvåtusen år sen, och tvåtusen år tycker en modern människa vara en ganska lång tid. Hon säger därför gärna att Jesus var »betingad av sin tid». Detta uttryck används då i den meningen att den moderna människan förstår sakerna bättre, därför att hon lever tvåtusen år senare. En texttrogen utläggning kan inte ansluta sig till ett så uppenbarligen ologiskt resonemang. Ty det finns ingenting som borgar för att den nutida människan skulle förstå tingens sammanhang bättre än Jesus. Om man antar att Jesus var tidshistoriskt bunden, så måste man göra det ifrån den allmänna utgångspunkten att 1) Jesus var en vanlig människa, och att 2) varje människa är tidshistoriskt bunden, alltså inte bara Jesus utan även den moderna människan.

Detta är lika viktigt som det är självklart. Ty det innebär att man måste välja mellan att förklara Jesus för tidshistoriskt bunden och att överhuvud fästa något avseende vid hans ord. Man kan inte på en gång förklara honom bunden av sin tids förutsättningar och på samma gång utrustad med ett budskap för nutiden. Detta av det enkla skälet att Jesus själv uttryckligen förklarar att han inte är bunden vid någon liten, övergående del av den nuvarande världsordningens tidsperiod. Mäktigt ljuder hans kategoriska förklaring på denna punkt: »Himmel och jord skall förgå, men mina ord skall aldrig förgå.»

Det är den av samtidens historia obundne som här talar. Det är den som överblickar alla tider. Inte har han någon användning för lärjungar som ser ned på honom från sin egen tidshöjd.

Men vad säger han till dem som tror på honom? Han säger de enkla orden: »Var beredda! Ty i en stund när ni inte väntar det kommer Människosonen.» Vad betyder det att vara beredd

eller redo? Det betyder att ha överlämnat allt åt Honom som är redo, när den stunden kommer, därför att den stunden heter »Människosonens dag». Den vars liv är i Människosonens händer, vars »liv är dolt med Kristus» [Kol. 3:3], han är beredd på Människosonens dag.

Noten i havet.

(Matt. 13:47-50. Domssönd.)

Det är märkvärdigt att Jesus oftast skildras såsom en som är mildare, vänligare, mera överseende än sin samtid. Otvivelaktigt är detta överensstämmande med det verkliga förhållandet, men ingalunda så som det tillämpas, Domssöndagens text är ett typiskt exempel. Vad lärde samtiden, framför allt dess ledande män, det vill säga fariséerna? De hade genom förnuftiga funderingar, baserade på praktisk människokunskap, kommit till det resultatet att den Högste Domaren måste skilja på tre klasser av människor: de som var positivt onda, de som var goda och de som befann sig mitt emellan. En vanlig mänsklig erfarenhet talar för en sådan uppdelning. Det är endast ett litet fåtal som är verkligt onda, av egen drift onda. Det är endast ett litet fåtal som är verkligt goda, alltigenom goda. Den stora massan är mitt emellan, *benonijim*, som det heter på hebreiska. Mot dessa måste ju den Högste Domaren tänkas förfara mildt. Han kunde ju inte tänkas behandla dem lika hårt som de direkt ondskefulla. Vilken förnuftig människa skulle inte gå med på en sådan uppdelning?

Jesus gör det inte. När han skickar ut noten i havet, så finner han endast två klasser: de goda och de onda. De som inte är goda är onda, och de kastas bort. De som kastas bort får det svårt: att kastas bort betyder att kastas i »den brinnande ugnen». »Där skall man gråta och skära tänder.»

Jesus talar om, hur det verkligen sker, inte hur mänsklig tanke tycker att det lämpligen borde ske. Jesus Kristus är hård, men verkligheten är också hård.

Men med oändlig kärlek samlar Han upp sina egna, det är de som ingenting har i sig själva utan endast lever i Honom. Med oändlig förvåning får dessa höra att de kallas för »rättfärdiga» och att de ansetts värdiga den kommande världens liv. Uppdelningen blir oväntad: de första blir de sista och de sista blir de första.

I detta sammanhang kan lämpligen infogas orden i Matt. 24:40, 41 från föregående söndags text: »Då skall två män vara ute på åkern. Den ene skall tas med, den andre lämnas kvar. Två kvinnor skall mala på en handkvarn. Den ena skall tas med, den andra lämnas kvar.» Ty dessa ord illustrerar, förutom det plötsliga och oberäknliga som utgör den textens speciella ämnen, också den obevekliga uppdelningen, domen, som är domssöndagens centrala ämne. Dessa Jesu ord har omvänt sin närmare förklaring i den här föreliggande texten ur Matteus 13. Vad det betyder att den ene tas med och den andre lämnas kvar anges med det här bevarade ordet av Jesus: »Änglarna skall gå ut och skilja de onda från de rättfärdiga.» Att bli tagen med, det är att av änglarna samlas till dem som ansetts värdiga att kallas rättfärdiga i Kristi mening, att lämnas kvar, det är att lämnas att ta konsekvenserna av ett självupptaget, kristusfientligt, gudsfrämmande liv. Jesus kallar dessa konsekvenser för gråt och tandagnisslan. Så länge Gud inte övergett världen kan människan i sitt barnsliga självsvåld och sin perversa respekt för den rent onda makten förneka Gud och förklara sig kunna leva utan honom. När Gud verkligen överger världen och lämnar den åt sitt öde, då blir det ett plötsligt slut på det stolta gudsförnekandet. I den hemska ödslighet som människan då befinner sig i, får hon annat att tänka på än att förneka Gud.

Så säger Herren.

Utdrag ur *Bo Giertz'*, »Den stora lögnen och den stora sanningen», kapitlet »Så säger Herren».

»När seklet var ungt, var det inte ovanligt, att hela den religiösa frågan samlade sig i ett enda problem, som löd ungefär så: *Kan man tro på Bibeln?* Ännu i dag finns det människor, som mena, att de nog skulle bli kristna, om de bara kunde få säkra bevis för att »Bibeln stämmer med vetenskapen». Kring sekelskiftet var det just det, man var säker på, att den *inte* gjorde. Bibeln sade inte detsamma som vetenskapen.

Och det var ju för innerligt väl, att den inte gjorde det! Ty om Bibeln hade »stämt med vetenskapen» omkring år 1900, så skulle den ha varit hjälplöst föråldrad i dag och fullkomligt »ovetenskaplig» för alla kommande släkten. Den vetenskapliga världsbilden ändras ju från generation till generation. Den bygges ständigt om, ibland ända från grunden. Men Bibeln står där med ett budskap, som är oföränderligt detsamma från släkte till släkte. Det är därför alldeles orimligt, att Bibeln någonsin skulle kunna stämma med den världsbild, som vetenskapen gjort sig vid någon viss tidpunkt. Det har Bibeln aldrig gjort, och det kommer den aldrig att göra, så länge världen står. Det har aldrig varit Bibelns uppgift att undervisa oss om geologiska och zoologiska fakta. Sådant har Gud överlämnat åt vårt mänskliga förnuft att utforska. Bibeln ha vi fått för helt andra ändamål. Dess skrifter kunna verkligen »giva dig vishet», som Paulus skriver till Timoteus, men det är sådan vis-

het, »att du bliver frälst genom den tro du har i Kristus Jesus»....

Det gives endast *en* nyckel, som öppnar alla låsen till Bibelns värld, och den heter *en allvarlig frälsningsavsikt*. Endast och allenast den, som läser Bibeln med frågan efter frälsning brännande i sitt hjärta, kan vänta att möta den levande Guden där. Endast han kan förnimma Guds röst där och förstå den rätta meningen i Bibelns utsagor. Nyckeln till Bibelns värld håller man i sin hand, när man börjar fråga: Herre, hur skall jag vinna evigt liv? Vem är du, Gud? Vad vill du mig? Tala, Herre, din tjänare hör — och allt vad du säger, det vill jag begrunda och taga till hjärtat....

Den heliga Skrift skall alltså brukas i frälsningsavsikt. Gud har sänkt den ned i vår värld för att förkunna sin lag och sitt evangelium för oss. Den är *Guds tilltal till oss*. Läser man den som en historisk avhandling eller som en naturlära, eller gör man den till ett orakel med sensationella avslöjanden om Hitler och samtidens stora händelser, då tiger Gud eller straffar vår mänskliga förvetenhet med blindhet och förvillelse. Läser man den åter för att finna något, som »också en modern människa» kan förstå och hålla med om, förblir den lika sluten. Man finner då på sin höjd två ting i den: dels spår av en förgången tid, som man inte förstår, dels avbilden av sin egen tid och sig själv. Det förra förkastar man kanske, det senare är man förmodligen mycket nöjd med. På det viset lär man ingenting nytt av Bibeln. Man finner inte den levande Guden, icke heller frälsningen genom honom....

Ingen enskild människa och ingen enskild tid kan fatta hela innehållet i Bibeln. Israel självt förstod aldrig fullt sitt eget Gamla Testamente. Det var visserligen från början Guds ord till Israel (och därför finns det ting däri, som inte gälla den kristna kyrkan, t.ex. ceremoniallagen och sabbatsreglerna). Men samtidigt lät Gud Gamla Testamentet gestaltas så, att det

skulle vittna om Kristus och vara ett budskap till den kristna kyrkan. Detta är Nya Testamentets egen syn på det Gamla. »För vår skull blev det skrivet», säger Paulus, och Petrus instämmer: »Det var icke sig själva, utan eder, som de tjänade härmed». Därför måste man omvända sig till Kristus för att förstå Gamla Testamentet, annars är dess rätta mening fördold bakom ett täckelse. Dess rätta mening är nämligen en förkunnelse om Kristus. Han lever på dess blad, alltifrån skapelseberättelsen till profeten Malaki. På vägen till Emmaus genomgick Jesus själv »alla skrifterna» och uttydde vad som i dem var sagt om honom.

Vill man bruka Bibeln rätt, gäller det alltså först och främst att fasthålla, att Gud vill tala till oss genom denna bok *just sådan den är*. Hela frågan om Bibelns tillkomst och de olika bibelböckernas ålder blir då ganska betydelslös. Det spelar ju så liten roll, vilka redskap Gud begagnat, eller vid vilken tid dessa ord först ha formats av människotunga eller blivit satta på papper. Det kan inte heller ha någon avgörande betydelse, hur de förstodos, när de första gången uttalades. Profetians djupaste mening kan mycket väl ha varit fördold för profeternas samtida, och Israels offerande överstepräster kunna ha varit helt okunniga om att de förebildade det offer, genom vilket Gud skulle sona världens synder.

Desto betydelsefullare är det, att man läser sin Bibel under bön om Andens bistånd, ty *endast Guds Ande kan göra Guds ord levande*. På Guds Ande beror det, om en människa skall kunna taga emot Guds ord såsom något annat än människoord....

Därför gäller för all bibeltolkning den gamla regeln att tolka skrift med skrift. Bibeln förklarar sig själv, när man läser den rätt. Det är ett underligt faktum, att många enkla människor, som nästan ingenting annat läst än Bibeln, med åren ha fått en långt djupare och riktigare förståelse av Paulus eller Johannes

än många lärda forskare, som försökt förklara dem med hjälp av imponerande kunskaper i antik religionshistoria och modern religionspsykologi....

Att ha med Ordet att göra är alltså att ha med Gud att göra. Vill man hava med Gud att göra, skall man ständigt vända tillbaka till Ordet. Sedan får man lämna åt Gud att tala, att bestraffa, upprätta och fostra. *När* eller *hur* han gör det, kan man icke föreskriva. Men *att* han gör det, på sitt sätt och i sinom tid, därom ha vi hans osvikliga löfte.»

*

Den stora sanningen.

Bo Giertz, Den stora lögnen och den stora sanningen. Femton kapitel om kristna grundsanningar. Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag, Stockholm, 1945. 225 sid. Pris kr. 4:75; inb. kr. 5:75.

Hovpredikanten Bo Giertz, vars böcker redan gått ut i en sammanlagd upplaga av mer än 120.000 exemplar, torde vara vårt lands mest läste kyrkliga författare under senare år. En ny bok av hans hand är en händelse, som man motser med spänning och ivrigt kastar sig över, när den utkommit. Och man blir inte besviken. Även i detta nya arbete ger Giertz en rikedom av kristen kunskap och uppbyggelse. Boken har undertiteln Femton kapitel om kristna grundsanningar, och bland kapitelrubrikerna märks: Världens Herre. Inför högre rätt. Syndens makt och syndens lön. Försoningens hemlighet. Den saliggörande tron. Din omvändelse. Uppståndelsens morgon.

Se utdrag härovan sidd. 127 ff.

Lön i Nya testamentet.

Av Fil. kand. Karin Dalberg.

Föredrag i nytestamentliga seminariet i Lund.

I de tre första evangelierna.

I Matt. 6:1-18 förekommer orden lön och vedergällning gång på gång. Så t.ex. i första versen »Då får ni ingen lön hos er Fader i himlen» och i flera av de följande versernas avslutning: »Då skall din Fader, som ser i det fördolda, belöna dig». — Som synes förekommer begreppen inte såsom begrepp som avvisas, utan organiskt infogade i Jesu egen undervisning. Det förefaller alltså som om Jesus räknade med begreppet lön som en fullt legitim beståndsdel av sin åskådning och som om han dessutom i motsats till fariseismen även ansåg det vara riktigt att söka påverka det etiska handlandet genom hänvisning till den lön som skulle följa av det och det handlingssättet. — Skall man då av detta stycke dra den slutsatsen att Jesu etik hör in under begreppet löneetik enligt den vanliga uppfattningen av detta begrepps innebörd? — Och vidare: Hur går överhuvud orden i detta stycke, Matt. 6:1-18, samman med den nytestamentliga åskådningen överhuvud och med vad som på andra håll i Nya testamentet direkt sägs om lön och vedergällning?

Om man närmare analyserar det nyssnämnda textstycket

visar det sig enligt min mening att den tankegång som ligger bakom Jesu ord, lika litet representerar någon löneetik i vedertagen mening som det står på den tillsynes motsatta grunden: fariseismens ståndpunkt. Jag vågar använda ordet »den tillsynes motsatta grunden», ty löneetiken i vanlig mening och fariseismens fordran att det goda skall göras bara för det godas egen skull räknar visserligen med direkt motsatta *motiv* för handlandet. Men båda står såtillvida på samma grund som de som något självklart räknar med människans fria vilja och förmåga till det goda. Det blir i båda fallen fråga om en människans egen prestation av etiskt gott handlande — om än kanhända med en viss hjälp av Gud. Men en dylik syn på människans förmåga är främmande för Jesus och urkristendomen. När det i Matt. 6 talas om lön och vedergällning för Jesu lärjungar, är det därför inte frågan om en prestation av människan, som människan av fri vilja valt att utföra och också förmått utföra, och som därför på ett eller annat sätt skall belönas, utan det är frågan om ett alldeles nytt sammanhang i vilket människan blivit insatt, ett nytt liv, ett organiskt förhållande, där Gud är den ständigt givande parten och människan den ständigt mottagande. — När fariseismen genom en naturlig utveckling av sin linje kommit fram till tanken på den enskildes plikt att vara ett föredöme för andra som norm för etiken, då hade den bland mycket annat också därmed visat sin innerst oriktiga gudsinställning. Inom den gamla tidsålderns gränser kunde de som levde efter fariseismens grundsatser uppnå sitt mål, i detta fall målet att vara ett föredöme för människor. Men i och med att de i detta avseende fått människornas erkännande, hade de också nått det enda positiva resultat som de trots all god vilja kunde uppnå med sin inställning. Så kunde Jesus om dem som i egenskap av föredömen prisades av människorna säga: »De har fått ut sin lön.» — De har uppnått vad de eftersträvade. Men därmed är det också slut. Det

hör alltsammans ytan till. Med livets innersta verklighet har det ingen förbindelse.

Lärjungarna varnas i skarpa ordalag för att själva gå samma väg. »Akta er för att utföra goda gärningar för att människor skall se er. *Då får ni ingen lön hos er Fader i himlen.*» — Det nya livets sammanhang som lärjungarna tillhör ställs emot det gamla. Den lön som det nya livet för med sig ställs i direkt motsats till resultatet av fariséernas strävanden. Vilken karaktär detta lönebegrepp har, kommer, tycks det mig, i det föreliggande avsnittet tydligast fram i orden om bönen. I motsättning till den fariseiska synen på bönen som framför allt en lovprisning eller en tacksägelse framhåller Nya testamentet att bönen skall vara ett uttryck för en reell gemenskap mellan Gud och människan. Så också här. Om människan i sin bön har några bihänsyn i stil med att vara ett föredöme, blir bönen ingen verklig bön utan något av teater. Inga bihänsyn få spela in. Människan måste ha sin blick riktad på Gud allena, verkligen *söka Honom*. Bara då kan Gud träda i förbindelse med henne. Men då har bönen också verkan. Människan får del av gudslivet. Gud ger henne av sitt eget liv med allt vad det innebär. Detta tycks mig vara innebörden på detta ställe av orden: »Då skall din Fader, som ser i det fördolda, belöna dig».

Men detta — bönen i det fördolda — är inte den enda betingelsen för att människan skall bli kvar i det nya sammanhanget och för att det nya livet skall bli kvar och växa hos henne. Det talas i kapitlets andra vers om att ge gåvor, vilket väl får stå som representant för kärleksverk mot nästan överhuvud. — Det gäller här liksom beträffande bönen att det inte får bli en gärning som man gör för det goda föredömet skull. Men ännu en sak behöver — när det är fråga om en sådan sak som att ge gåvor — sägas: det får inte ens vara något som den handlande själv ser på som en god gärning. Den vänstra handen skall inte veta vad den högra gör. Det hela skall vara ett så

naturligt och spontant uttryck för den givande människans väsen att det inte blir föremål för någon reflexion i egenskap av god gärning. Detta kommer — förefaller det mig — ännu tydligare fram i den grekiska texten, där det om gåvan sägs: »för att den må vara i det fördolda» än i den svenska kyrkobibeln, där det står »så att din gåva ges i det fördolda». — Meningen skulle i så fall vara att hela allmosegivandet som sådant skulle i viss mening vara dolt för människan själv. Detta skulle gå samman med den likartade tankegång som framträder i domsberättelsen i Matt. 25 med dess betonande av omedvetenheten hos dem som gjort det goda. — Det skulle å andra sidan utgöra en direkt motsättning mot fariseismens betonande av *den goda avsikten* som det värdefullaste momentet i människans etiska handlande. Det utesluter slutligen att tanken på lön för handlingen som sådan här kan spela in som motiv för handlingen ifråga. Ty i och med att människan inte reflekterar över handlingens egenskap av god gärning, i och med det kan hon ju inte heller ha någon tanke på att handlingen ifråga skall medföra någon lön för henne.

Men ett dylikt handlande är inget uttryck för den naturliga människans liv. Det är däremot ett uttryck för det nya liv som människan genom Kristus föds in i. Om människan lever i det nya livet, betyder det också att det nya livet, gudslivet, får verka genom henne. Och ju mer människan spontant, oreflektat, ger ut av den Guds kärlek hon mottagit, desto mer får hon igen, desto mer växer det nya livet i henne och får sin slutliga fulländning i evighetens värld.

Det finns i detta stycke också ett ord som handlar om hur det går människan, om hon *inte* ger ut av den Guds gåva hon själv fått ta emot — ordet om förlåtelsen i v. 14-15. »Ty om ni förlåter människorna deras överträdelser, skall er himmelske Fader också förlåta er. Men om ni inte förlåter människorna, skall inte heller er himmelske Fader förlåta era överträdelser.»

— Om människan inte ger vidare av Guds gåva, tas den ifrån henne själv. Om hon stänger av mellan sig och medmänniskorna, stänger hon i och med det också av mellan sig själv och Gud. (Man kan här jämföra med liknelsen om tjänaren som fått sin stora skuld efterskänkt, men som inte i sin tur ville efterskänka dens skuld som var honom något skyldig. Matt. 18:23-35.)

Ordet om fastan hör väl närmast samman med ordet om bönen. Det är ju som de andra vänt mot synen på människans handlande som ett föredöme och pekar på fastan som en angelägenhet mellan människan och Gud, där Gud, om människan är uppriktig inför Honom, också skall möta henne med sin gåva.

Så tycks mig alltså hela detta stycke handla om betingelserna för människors fortsatta delaktighet av det nya livet, om dess tillväxt hos dem, med perspektiv inemot den slutliga fulländningens värld.

Lönen är inte något som människan får i utbyte mot en viss, av henne själv vald och utförd prestation.

Lönen ligger inte heller innesluten i människans prestation på det sättet att man skulle kunna säga att hon ser på prestationen själv som lön nog för sitt handlande.

Människan får lön. Men lönen är en gåva. Den som ger »lönen» är den som själv handlar genom människan. Det hela är ett organiskt förhållande mellan människan och Gud. Gåva, prestation och lön är bara delar av ett och samma Livets skeende, sett från olika synpunkter.

Att det inte är vilken naturlig kärlek och vänlighet som helst, som medför lön i nytestamentlig mening, framgår av Matt. 5:46-47: »Om ni älskar dem som älskar er, vilken lön får ni för det? Gör inte publikaner det också? Och om ni hälsar endast på era bröder, vad gör ni för märkvärdigt med det? Gör inte hedningarna det också?» — I detta fall — vill väl Jesus

säga — bytte man ju bara så att säga vänlighet med varandra. Allt låg här på denna världens basis, inom det gamla livets dimension. Det var möjligt för den naturliga människan att åstadkomma. För lärjungarna gällde det något annat och mer. Det var till att få del av gudslivet de hade blivit uttagna. Dem gällde därför orden: »Var alltså fullkomliga, såsom er Fader i himlen är fullkomlig» (5:48). Och detta innebär närmare utfört: »Älska era ovänner och be för dem som förföljer er. Då är ni er himmelske Faders barn. Han låter sin sol gå upp över onda och goda och låter det regna över både rättfärdiga och orättfärdiga» (5:44). — På parallellstället i Luk. 6 förekommer ordet lön direkt sammankopplat med ett ord, som talar om delaktighet i Guds liv: »Nej, älska era fiender, gör gott och ge lån utan att hoppas få igen något. *Då skall er lön bli stor, och ni skall vara den Högstes barn, eftersom han är god mot de otacksamma och onda*» (Luk. 6:35). — I Luk. 14:14 förekommer åter tanken att vänlighet och barmhärtighet mot dem som inte själva förmår ge något tillbaka till givaren, skall för denne medföra en vedergällning av annan art. Men här förekommer vid talet om denna vänlighet och barmhärtighet ingen hänvisning till gudslivets egen karaktär som något som självt spontant måste ta sig dessa uttryck. Tyngdpunkten tycks direkt lagd på vedergällningen, vilken förefaller att vara uppfattad ganska mekaniskt och vilken enligt detta ord skall äga rum »vid de rättfärdigas uppståndelse». — Man kan ju med detta ord jämföra vad Paulus skriver i 1 Kor. 13:3: »... Om jag delade ut allt vad jag ägde och om jag offrade min kropp till att brännas, men inte hade kärlek, så skulle jag ingenting vinna.»

Att hela det nya livet inte är något som människan skapat fram ur sig själv, utan ett sammanhang i vilket hon blivit insatt av Gud, framgår även av liknelsen i Matt. 20 om arbetarna i vingården, vilka togs ut ur sitt gamla liv för att arbeta i Guds vingård. Här sägs det också med all tydlighet att lönen i Guds

rike inte utbetalas efter något slags tjänsteårsberäkning. Skillnaden mellan arbetarna i liknelsen är ju inte att de arbetat mer eller mindre troget — alla antas väl ha gjort sitt bästa — utan bara att de arbetat olika tidrymd, och liknelsen vill väl säga att Gud ger *samma lön åt alla trogna tjänare*: delaktighet av sitt eviga liv.

Troheten i förvaltningen av Guds gåva är däremot av betydelse, när det gäller delaktigheten av det eviga livet. Liksom det av orden i Matt. 6 — och den i samband därmed nämnda liknelsen — framgick att Guds liv kunde bli kvar och tillväxa hos en människa, bara om det fick verka i och genom henne, så sägs detsamma i liknelserna om punden (Matt. 25:14-30 och Luk. 19:12-26).

Handlandet och dess verkningar som ett uttryck för den handlandes innersta kommer utom i domsberättelsen i Matt. 25 fram till exempel i ordet om frukten och trädet, vilket återfinns på olika håll i evangelierna.

I samband med dessa sistnämnda liknelser talas det direkt om en slutlig dom. Så sker också på åtskilliga andra ställen i de synoptiska evangelierna — för att tills vidare begränsa materialet till dem. Så t.ex. Matt. 11:21-24 (Luk. 10:13-15), Matt. 12:41-43, 16:27, 19:28-30, Luk. 17:22-37.

Det stora flertalet av dessa exempel på den yttersta domen tycks gälla den stora motsättningen mellan å ena sidan dem som har delaktighet i Guds liv och Guds rike och därför också skall bli delaktiga av det i dess fulländning, och å andra sidan dem som går miste om frälsningen. Däremot talas det i allmänhet inte direkt om olika grader av lön. Liknelsen om vingårdsmännen i Matt. 20 vände sig ju, som nämnts, ur viss synpunkt t.o.m. just mot tanken på en gradering av lönen. — Då det är Gud själv som handlar genom människan, kan denna inställning synas självklar. Den form som liknelsen om punden har hos Matteus ger här inte heller något nytt. De olika

tjänarna förvaltar de pund de fått, procentuellt precis lika väl. Så antyds inte heller något om olika lön. Orden till de tjänare som varit goda förvaltare lyder alla på samma sätt (Matt. 25:21 och 23): »Bra, du gode och trogne tjänare! Du har varit trogen i det lilla. Jag skall sätta dig över mycket. Gå in i din herres glädje!» — Men hos Lukas framträder liknelsen som bekant i en något annan form. Var och en av tjänarna får ett pund att förvalta, men lyckas uppnå procentuellt olika resultat. Lönen tycks graderad efter förvaltningen. Kanske är det att pressa liknelsen, om man uppfattar dess mening så, att den enskilda människans trohet i att ta emot Guds liv och låta det verka i och genom sig är av betydelse inte bara för gudslivets småningom skeende tillväxt i henne själv, utan också medför den lönen att hon i fulländningens värld kan bli bärare av något som vi i våra kategorier kanske skulle kunna uttrycka med orden »ett större ansvar», än de som varit mindre trogna utan att för den skull vara direkt otrogna. — Men om man vågar dra den slutsatsen att liknelsen verkligen vill säga något dylikt, måste man dock samtidigt konstatera att det i varje fall inom evangelietexten inte finns något annat uttalande som direkt stöder detta.

På ett ställe i Matteusevangeliet (19:27) berättas, att Petrus sade till Jesus: »Se *vi* har lämnat allt och följt dig. Vad skall vi få för det?» — Bakgrunden är samtalet mellan Jesus och den rike ynglingen, han som gick bedrövad sin väg, »ty han ägde mycket». I Markus- och även i Lukastexten (Mark. 10:28, Luk. 18:28) saknas den senare delen av satserna, men att den är underförstådd syns av Jesu svar. Matteus har skrivit ut det som de andra evangelisterna underförstått. Frågan är en fråga om lön. Och den frågande avvisas inte av Jesus. Han tycks inte bli det ringaste missnöjd på grund av frågan utan besvarar den positivt. Hos Markus (10:29) lyder orden: »Amen säger jag er: Ingen lämnar hus eller bröder eller systrar eller

mor eller far eller barn eller åkrar för min och evangeliets skull utan att få hundrafalt igen. Här i världen får de hus, bröder, systrar, mödrar, barn och åkrar, mitt under förföljelser, och i den kommande tidsåldern evigt liv.» Innehållet i denna sats kommer igen hos såväl Matteus som Lukas. Det tycks för Jesus vara någonting självklart att den som troget hållit sig till honom, också skall få del av hans rikets välsignelser. Inte alldeles utan betydelse tycks det dock vara att Jesus svarar på den personligt ställda frågan med en allmänt formulerad sats, hos Markus och Matteus dessutom följd av satsen: »Men många som är de första skall bli de sista, och de som är de sista skall bli de första» (Mark. 10:31). Hos Matteus är formuleringen obetydligt annorlunda. Före dessa båda satser förekommer emellertid hos Matteus ett till lärjungarna direkt riktat ord: »Amen säger jag er: Vid pånyttfödelsen, när Människosonen sätter sig på sin härlighets tron, då skall också ni som har följt mig sitta på tolv troner och döma Israels tolv stammar» (Matt. 19:28). Dessa ord förekommer inte alls hos Markus, och hos Lukas till sitt innehåll först vid skildringen av den sista måltiden (Luk. 22:30), alltså först vid vägens slut.

Jesus avvisade inte Petrus' fråga om lönen.¹ Men detta innebär inte att lönen är motivet för Petrus' handlingssätt. Det handlingssätt det här är fråga om, är själva det faktum att han följt Jesus. Och evangelierna ger en entydig bild av att det primära i det sammanhanget varit Jesu kallelse. På hans kallelse har lärjungarna följt honom. Och kallelsen har haft imperativisk karaktär. Det är inte med någon förespegling av löneförmåner som han vunnit sina lärjungar. Det visas såväl av kallelseberättelserna som också av själva Petrus' fråga. Lönen är inte motiv för efterföljelsen. Så ger den »yttre» skildringen av lärjungarnas historia samma bild som den med utgångspunkt från Matt. 6:1-18 tecknade. Först kommer intagandet i det nya sammanhanget. Bara för den som står i det, kan det bli tal om

lön. Men den som tagits in i det, har också i och med detta hopp om lön, under förutsättning att han troget förvaltar sitt pund. När Jesus talar om lön och vedergällning, talar han alltid om det som en konsekvens av ett handlande. Antingen får det hela form av en uppmaning: Gör så och så, så får du lön. (Respektive: Gör inte så och så, då går du miste om lönen.) Eller är det en beskrivning, ofta i form av en liknelse i berättelseform. Den som gör så och så, honom går det så och så. Uppmaningarna riktar sig till lärjungarna, som redan är intagna i det nya sammanhanget och därigenom skall få kraft att följa dem. Också liknelserna berättar, som vi sett, om människor som tagits i tjänst hos någon som fått ett pund att förvalta o.s.v. Ordningen är överallt densamma: gåva, trohet, lön.

Om lärjungarnas reaktioner känner vi föga. I vad mån var tanken på lönen, delaktigheten av Riket, för dem en hjälp till trohet? Berättelserna om Petrus' och Sebedeisönernas frågor visar att löneproblemet kunde kännas aktuellt nog. Jesus avvisade inte lärjungarnas hopp om lön. Men han försökte på olika sätt lära dem att vägen dit var en annan och svårare än de tänkt, att den innebar *en fullständig livsgemenskap med honom själv och att den måste medföra en omvärdering av alla värden.*

En intressant synpunkt kommer fram här och var i evangelierna, vilken innebär att den som tar emot en människa eller visar en välgärning mot henne för den saks eller den persons skull som hon representerar, han blir därmed liksom delaktig av saken själv, får del av dess »värde», hör in i dess livssfär. Så t.ex. Matt. 10:41-42 »Den som tar emot en profet därför att det är en profet, han skall få en profets lön. Och den som tar emot en rättfärdig man därför att det är en rättfärdig man, han skall få en rättfärdig mans lön. Och den som ger en av dessa små en bägare friskt vatten att dricka, därför att det är en lärjunge — amen säger jag er: Han skall inte gå miste om lön.» (På liknande sätt i Mark. 9:41, Luk. 9:8.) Centralordet i detta

sammanhang förekommer både hos Matteus, Lukas och Johannes och lyder med obetydliga variationer: Den som tar emot er, han tar emot mig, och den som tar emot mig, han tar emot honom som har sänt mig (Matt. 10:40, Luk. 9:46, 10:16, Joh. 13:20). Också i negativ form förekommer ordet hos Lukas och ger därmed uttryck åt den tanke som ligger bakom så många uttalanden i såväl brevlitteraturen som Uppenbarelseboken: »Den som lyssnar till er lyssnar till mig, och den som förkastar er förkastar mig. Och den som förkastar mig, han förkastar honom som har sänt mig» (Luk. 10:16).

I Johannesevangeliet och Johannesbrevet.

Den organiska syn på lönen, som vi tyckt oss finna i de tre första evangelierna, är genomgående för hela Johannes-evangeliets framställning. Ordet om vinträdet och grenarna (Joh. 15:1-6) uttrycker i en formel hela denna syn. — Med användande av andra ord sägs samma sak på många andra ställen, till exempel i Joh. 6:40: »Detta är min Faders vilja, att var och en som ser Sonen och tror på honom skall ha evigt liv, och jag skall låta honom uppstå på den yttersta dagen». — Johannesbrevet söker dra de praktiska konsekvenserna av denna syn: »Den som säger sig förbli i honom, han är skyldig att själv leva så som han levde» (1 Joh. 2:6). »Ja, kära barn, förbli i honom, så att vi kan vara frimodiga när han uppenbarar sig och inte behöver stå där med skam inför honom när han kommer åter» (2:28).

Att förbli i Kristus eller att ställas utanför honom, det är de två alternativen för Johannes. Några tankar om eventuell individuell gradering av lönen för kristustroheten framläggs inte vare sig i evangeliet eller breven.

Hos Paulus.

Vad Paulus beträffar, använder han ganska ofta sådana ord som lön (místhós), segerpris (brabeíon) och andra likartade, men de står hos honom insatta i samma organiska sammanhang som vi funnit hos Johannes och synoptikerna.

I Rom. 4:4-5 skriver han: »Den som har gärningar att peka på får sin lön, inte av nåd utan som något han har förtjänat. Men den som utan att bygga på gärningar tror på honom som förklarar den ogudaktige rättfärdig, honom räknas hans tro till rättfärdighet.» — I Rom. 6:23 tycks han ha reagerat mot att använda ordet lön om det som ges av nåd och skriver där: »Ty syndens lön är döden, men Guds gåva är evigt liv i Kristus Jesus, vår Herre.» Den för Paulus mest specifika termen i detta sammanhang är väl »brabeíon», segerpriset. Den förekommer i såväl 1 Kor. som Fil. (verb av samma stam också i Kol.) och den vill visa på samma faktum som vi med andra uttryck mött på andra håll: att det nya, det eviga livet inte är något som människan i och genom den nya födelsen äger som en vilande besittning, utan att det är en gåva, vars förvaltning fordrar att människan går upp i dess tjänst lika helhjärtat som idrottsmannen underkastar sig hård träning och försakelser för att inte komma till korta vid tävlingen. *Lönen är fulländningen av gåvan.* Så talar Fil. 3:14 om »segerpriset, Guds kallelse till himlen i Kristus Jesus». Just detta stycke: Fil. 3:8-14 tycks alldeles särskilt tydligt visa på det organiska sammanhang, i vilket begreppet »brabeíon» hör in. Det är *eftersom han själv blivit gripen av Kristus* (v. 12) som Paulus »jagar efter att gripa det». — Även om tyngdpunkten för Paulus t.ex. i vers 13 och 14 är förlagd till det som ligger framför honom, förekommer ju, som citatet ur vers 14 ville framhålla, inte ens här denna inriktning mot det kommande utan att grunden för framtidshoppet och därmed grunden för inriktningen åter direkt anges.

Och då denna grund inte är endast av intellektuell utan även av *faktisk* art för den enskilda människa som satts in i det nya sammanhanget genom att hela hennes situation blivit en annan, så kan man inte säga att lönen här är *motiv* för Paulus' handlande. Det skulle vara att isolera en punkt i sammanhanget, segerlönen, och se Paulus i relation till den utan att ta hänsyn till hela det övriga sammanhanget. Och det skulle därför lätt kunna ge en skev föreställning. Däremot skulle man för Paulus' inriktning mot målet och segerlönen kanske kunna använda den från det organiska livets område hämtade bilden av en levande växts tendens till fullständig utveckling, till fullkomning. Denna tendens fanns också i det nya liv Paulus fått ta emot. Och just i den mån det var faktisk verklighet för honom, att »nu lever inte längre jag, utan Kristus lever i mig», måste han också säga: »jag glömmer det som ligger bakom och sträcker mig mot det som ligger framför och jagar mot målet.» I Paulus' liksom i de övriga lärjungarnas liv var ju kallelsen det primära, och samma syn som vi här tyckt oss finna bakom orden i Fil. 3 har vi väl att tänka oss inte bara bakom hans uppmaning i 1 Kor. 9:24 b utan också bakom ett allmänt uttalande som Rom. 2:6 f., där han skriver: »Han skall ge var och en efter hans gärningar: evigt liv åt dem som uthålligt gör det goda och söker härlighet och ära och odödlighet».

Av Kol. 2:19 får man indirekt följande beskrivning på beskaffenheten av den som kommer att vinna segerlönen. Det är den som »håller sig till honom som är huvudet. Från honom får hela kroppen den tillväxt som Gud ger, stödd och sammanhållen som den är av sina leder och senor». — Det är samma syn som talar ur Paulus' ord i Fil. 2:12 f.: »... arbeta med fruktan och bävan på er frälsning ... Ty Gud är den som verkar i er, både vilja och gärning.»

När det gäller den slutdom som också Paulus ser fram emot, använder han på olika ställen olika ord. Så förekommer t.ex. i

2 Tess. 1 den vanliga stora uppdelningen. De »som inte vet av Gud» och de som »inte lyder vår Herre Jesu Kristi evangelium», de »skall bli straffade med evigt fördärv, bort från Herrens ansikte och hans härlighet och makt, när han kommer för att förhärligas i sina heliga och väcka förundran hos alla dem som tror». — Tanken ligger, beträffande dem som blir frästa, här helt på Kristi aktivitet. Från ett helt annat håll nalkas Paulus i 1 Kor. 3 samma skeende. Paulus tar där som utgångspunkt schismen i den korintiska församlingen mellan dem som håller sig till Paulus och dem som håller sig till Apollos eller eventuellt någon annan, och han kommer så in på enheten i det stora gemensamma arbetet, men samtidigt också på individens ansvar, var och en för sin del i arbetet.

Så sägs det i v. 11 ff. »... någon annan grund kan ingen lägga än den som är lagd, Jesus Kristus. Om någon bygger på den grunden med guld, silver och dyrbara stenar eller med trä, hö och halm, så skall det visa sig vad var och en har byggt. Den dagen kommer att visa det, eftersom den uppenbaras i eld, och hur vars och ens verk är skall elden pröva. Om det verk någon har byggt består provet, *skall han få lön*. Men om hans verk bränns upp, *skall han gå miste om lönen*. *Självs skall han dock bli frälst, men som genom eld.*»

Paulus gör här tydligen en direkt skillnad mellan att bli frälst och att dessutom få lön. Den som infört partistrider i församlingen har därmed syndat så svårt mot Kristi kropp att hans verk helt måste undergå den dom som drabbar dem som direkt stått emot Gud. Han kan därför inte få lön, men han skall dock av nåd bli frälst. Att bli frälst måste väl här betyda att liksom få del av gudslivet på nytt såsom en nybegynnelse. Men då måste väl Paulus å andra sidan bakom begreppet lön tänka sig *någon genom den jordiska troheten verkad bestämning hos detta liv*.

Om man tänker sig den slutliga lönen på detta sätt mer individuellt bestämd eller man lägger huvudvikten vid den för

alla gemensamma delaktigheten i fulländningens liv innebär ju *i sig* inte med nödvändighet en motsats,² och även från den strävande individens synpunkt blir skillnaden djupast sett ganska obetydlig. Hon kan inte *på egen hand* sträva efter att uppnå en särskilt hög grad av lön. Hon kan överhuvud inte *på egen hand* sträva efter att uppnå någon lön alls. I och med det vore hon ute ur välsignelsens sammanhang och inne i det rakt motsatta. Hon kan, vilken syn hon än *teoretiskt* har på frågan om lönen, *praktiskt* bara göra en sak — om hon verkligen vill stå på kristen grund: hålla sig till Kristus, troget ta emot hans gåvor, troget ge dem vidare. I och med detta är hon inte längre själv sitt eget centrum. Och i den mån hon inte längre själv är sitt eget centrum, utan Kristus fått bli detta, kan hon inte längre ha någon *önskan om individuellt bestämd lön* till verkligt motiv för sitt handlande.

*I Hebréerbrevet, 1. Petrus' brev
och Johannes' Uppenbarelse.*

Så tycks mig inte heller på något av de ställen i Nya testamentet, där lönen i någon mån kan tyckas få karaktären av motiv för handlandet, något tyda på att det är lönen i någon individuellt bestämd aspekt. Ibland verkar det snarast att gälla levande gudsgemenskap överhuvud, men i allmänhet är det fråga om delaktighet av hela det stora nya sammanhanget: Guds rike, fulländningens värld. Det är särskilt under förföljelse-tider, när kampen mellan de båda rikena förnummits intensiv och påtaglig och frestelsen till avfall varit stor, som uppmaningen ljudit till de kristna att förbli ståndaktiga, att hämta styrka ur tanken på lönen.

I Hebréerbrevet förekommer ordet lön, här »misthapodosía», flera gånger (2:2, 10:35, 11:26), och löngivare (enda stället i Nya testamentet) i 11:6.

Att såväl trofasthet som olydnad skall få sin tillbörliga lön är för detta brevets författare liksom för övriga Nya testamentets författare en självklar förutsättning. (Se 2:2.) Framtidshoppet, evighetshoppet, spelar en väsentlig roll. Så kan Hebréerbrevets författare bestämma själva trosbegreppet som »en övertygelse om det man hoppas, en visshet om det man inte ser» (11:1). Och om tron skriver han vidare något längre fram: »... utan tro är det omöjligt att behaga Gud. Ty den som kommer till Gud måste tro att han är till och belönar dem som söker honom.» Och när författaren ur den heliga historien räknar upp exempel på trons människor, säger han om Mose (11:25-26), att han hellre ville »bli illa behandlad tillsammans med Guds folk än att en kort tid leva i syndig njutning. Han räknade Kristi smälek som en större rikedom än Egyptens alla skatter, *ty han hade sin blick riktad på lönen.*» Men detta perspektiv framåt innebär samtidigt ett perspektiv bakåt.

Kallelsen är för Hebréerbrevets författare liksom i övrigt i Nya testamentet utgångspunkten ³ (3:1, 9:15). Guds löfte är grunden för framtidsförhoppningarna. Den eviga världen är den verkliga världen, i jämförelse med vilken det jordiska bara är en skuggbild. Den är »staden med de fasta grundvalarna, den som Gud har format och skapat» (Hebr. 11:10). Den är hemmet, arvedelen, det himmelska fäderneslandet. Den är det sammanhang i vilket de som det gäller, genom Kristus redan hör in. Kristus är Guds Son, den himmelske översteprästen, medlaren. Det var *Kristi* smälek det gällde redan för Mose. Linjen är för »Guds folk» *en* och obruten genom historien. Men nu är slutkampen inne. Nu gäller det skarpare än någonsin trohet eller avfall. När det är fråga om direkta uppmaningar till trohet, kan Hebréerbrevets författare skriva: »Kasta därför inte bort er frimodighet, som ger stor lön.» Men när det gäller den stora positiva huvuduppmaningen i 12:1-3, (formulerad i 1 p. plur. conj. adhortativus och 2 p. plur. imp.), står Kristus i

uppmaningens centrum. Bilden av en tävlingskamp används. Det gäller att »löpa uthålligt i det lopp som vi har framför oss. Och låt oss ha blicken fäst vid Jesus, trons upphovsman och fullkomnare, som i stället för den glädje som låg framför honom utstod korsets lidande utan att bry sig om skammen och som nu sitter på högra sidan om Guds tron. Tänk på honom som måste uthärda sådan fiendskap från syndare, annars tröttnar ni och tappar modet». (Jfr även 3:1-2.) Att »ha blicken fäst på Jesus», uppmanar brevörfattaren till. Det tycks här kanhända närmast vara fråga om Jesus som det stora exemplet framför andra på »trons människor». Men att »ha blicken fäst på Jesus», det är också samma uttryckssätt, som används om Mose, när det heter: »Därför att han liksom såg den Osynlige härdade han ut» (11:27 b). Det är helt andra ord än dem som Paulus använder, när han säger »nu lever inte längre jag, utan Kristus lever i mig», men är det inte något av samma verklighet de på dessa olika sätt vill beskriva: livsgemenskapen med Kristus? Så använder också Hebréerbrevets författare på ett ställe (3:14) ett uttryck som direkt betecknar denna livsgemenskap. Det heter där: »Ty vi är *Kristi vänner* [1917: har blivit *delaktiga av Kristus*], om vi ända till slutet stadigt håller fast vid vår första tillförsikt.» Tonvikten kan ligga på olika punkter: på utväljelsen, på gemenskapen i nuet eller på det fulländningens liv som tron sträcker sig emot. Verkligheten är dock en och densamma. — Så kan man, så vitt jag förstår, inte heller i Hebréerbrevet annat än i ytterligt begränsad betydelse tala om lönen som »motiv», och det är väl därför riktigast att här liksom hos Paulus undvika ordet, då det är belastat med associationer från en etisk uppfattning vars grundval är den kristna helt motsatt.

På samma sätt griper 1 Petrus' brev, när det för dess författare gäller att uppmana till trohet och ståndaktighet, tillbaka på lösköpanet genom Kristi blod (1:18-19) och på den

nya födelsen (1:3, 23). Organiska bilder används. »Längta som nyfödda barn efter den rena andliga mjölken, så att ni genom den växer upp till frälsning», (2:2) »Kom till honom, den levande stenen, som visserligen är förkastad av människor men är utvald och dyrbar inför Gud. Och låt er själva som levande stenar byggas upp till ett andligt hus, ett heligt prästerskap, som skall frambära andliga offer som Gud tack vare Jesus Kristus tar emot med glädje.» Det gäller att lida i Kristus, såsom Kristus själv (2:4-5) en gång lidit. Genom det i Kristus burna lidandet går vägen till härligheten. Så sägs det i 4:13 »... gläd er ju mer ni delar Kristi lidanden. Då skall ni också jubla och vara glada, när han uppenbarar sig i sin härlighet.» — Ty Gud har genom Jesu Kristi uppståndelse från de döda fött dem »till ett levande hopp, till ett arv som aldrig kan förstöras, fläckas eller vissna» som är förvarat åt dem i himlen (1:3 f.) »till den frälsning som finns beredd och skall uppenbaras i den sista tiden» (1:5). Och *det är Guds makt, som själv verkar denna tro som bevarar dem till frälsning* (1:5).

Johannes' Uppenbarelse har ju samma intresse som de brev vilka är skrivna i förföljelsetider. Den vill aktualisera den andliga verkligheten och den slutliga segern för de trogna till en hjälp i deras kamp. Men hur mycket den än betonar trohetens, ståndaktighetens, betydelse för det eviga livets bevarande och för delaktighet i fulländningens värld, bryter den i detta inte mot den organiska linje som utmärker Johannesevangeliet och Johannesbrevet. Även när det talas om att »ge var och en efter hans gärningar» (Upp. 22:12) eller då det på ett ställe (11:18) sägs »du skall löna dina tjänare profeterna och de heliga och dem som fruktat ditt namn», förefaller det mig naturligtast att se också de orden insatta i den stora motsättningen gott — ont, i Kristus — utanför Kristus. Och när den i ord och bilder skildrar dem som har vunnit seger, då är det de som »tvättat sina kläder och gjort dem vita i Lammets blod» (7:14), de som

övervunit Djävulen »genom Lammets blod och genom sitt vittnesbörds ord». Det är de om vilka det gäller att »de älskade inte sitt liv så högt att de drog sig undan döden», (12:11) det är de »som följer Lammet, vart det än går» (14:4-5). Att vinna seger, det är också att intill änden troget göra Jesu gärningar (2:26). Klarare kan det organiska sammanhanget inte uttryckas.

Fotnoter:

¹ Däremot avvisar han (Mark. 10:35 ff.) Sebedeisöernas (enligt Matt. 20 deras moders) begäran att få löfte om de främsta platserna närmast Jesus i den kommande världen. Jämför vad som ovan sagts om strävan efter individuell hög lön.

² Om man t.ex. tänker sig bilden av kroppen överförd på fulländningens värld skulle det omedelbart innebära att inte alla lemmar har samma slags uppgift, även om samma liv genomströmmar dem alla.

³ Skulle man kanske t.o.m. kunna ta ordet i 11:6 som ett tecken på tanken att människan inte på egen hand kan nå fram till Gud? För att komma till Gud (resp. behaga Gud, vandra med Gud) måste man inte bara tro att Han är till, utan också att han belönar dem som söker honom, d.v.s. att Han själv träder i förbindelse med människan och ger henne av sin rikedom.

Den urkristna synagogan i sammandrag.

Av professor Hugo Odeberg.

De första kristna deltog efter Jesu föredöme (Matt 13:54; Mark 1:21, 39; 3:1; Luk 4:16 ff. etc.) i den israelitiska synagoggudstjänsten (Apg. 9:20; 13:5; 13:14 f.). Denna gudstjänsts huvudinnehåll blev därför typen för innehållet i den kristna allmänna gudstjänsten även i de fall och på de orter där de kristna församlingarna uteslutits ur synagogan. För att ge en föreställning om dessa andakters innehåll ges här nedan en preliminär *sammanfattning* av synagoggudstjänstens huvudpartier, vartill fogats några nytestamentliga texter som kan antas vara representativa för de urkristna tilläggen. Bönerna har här nedan uppställts i form av växelläsning mellan 10 deltagare, som betecknats med förkortningarna A., Ls. etc. Övriga förkortningar betecknar de judiska namnen på motsvarande partier av den synagogala gudstjänsten.

Morgonbön.

(1 Krön. 16:8-36 a A. Ps. 84:5.) Saliga är de som bor i ditt hus. De lovar dig ständigt. Sela.

(Ls. Ps. 144:15.) Saligt är det folk som har det så, ja, saligt är det folk som har Herren till sin Gud.

(P. Ps. 145.) Jag vill upphöja dig, min Gud, du Konung, och lova ditt namn alltid och för evigt. Jag vill dagligen lova dig och prisa ditt namn alltid och för evigt. Stor är Herren och högt prisad, hans storhet är outrannsaklig. Ett släkte prisar för ett annat dina verk och förkunnar dina väldiga gärningar. Ditt majestäts herrlighet och ära vill jag begrunda och dina underbara verk. Om dina väldiga gärningars makt skall man tala, och din storhet skall jag förkunna. Man skall utbreda ryktet om din stora godhet och jubla över din rättfärdighet.

(*Lr.*) Nådig och barmhärtig är Herren, sen till vrede och stor i nåd. Herren är god mot alla och förbarmar sig över alla sina verk. Herre, alla dina verk skall tacka dig och dina fromma skall lova dig. De skall tala om ditt rikets ära och förkunna din makt. De skall kungöra för människors barn dina mäktiga gärningar och ditt rikets ära och herrlighet. Ditt rike är ett rike för alla evigheter, ditt herravälde varar från släkte till släkte.

(*F.*) Herren uppehåller alla dem som är på väg att falla, han reser upp alla nerböjda. Allas ögon väntar på dig och du ger dem deras mat i rätt tid. Du öppnar din hand och mättar allt levande med nåd.

(*D.*) Herren är rättfärdig i alla sina vägar och nådig i allt han gör. Herren är nära alla som åkallar honom, alla dem som åkallar honom i sanning. Han gör vad de gudfruktiga begär, han hör deras rop och frälsar dem. HERREN bevarar alla dem som älskar honom, men alla ogudaktiga förgör han. Min mun skall förkunna Herrens lov, och allt som lever skall lova hans heliga NAMN alltid och i evighet.

(*Ps.* Ps. 146.) Halleluja. Lova Herren, min själ. Jag vill lova Herren så länge jag lever, jag vill lovsjunga min Gud så länge jag är till.

(*Lk.* Ps. 147.) Lova Herren. Det är gott att lovsjunga Gud. Sådan lovsång är ljuvlig och skön.

Han helar dem som har förkrossade hjärtan, deras sår förbinder han. Herren uppehåller de ödmjka men de ogudaktiga slår han till jorden.

(*Evl.* Ps. 148.) Halleluja! Prisa Herren från himlen, prisa honom i höjden. Prisa Herren från jorden, ni berg och alla höjder, ni fruktträd och alla cedrar, ni vilda djur och all boskap, ni kräldjur och bevingade fåglar, ni jordens kungar och alla folk, ni furstar och alla domare på jorden, ni ynglingar och unga kvinnor, ni gamla med de unga. Prisa Herrens namn, ty endast *Hans* namn är högt, hans majestät når över jord och himmel.

(*Ek. Ps. 149.*) Halleluja! Sjung till Herren en ny sång, hans lov i de frommas församling. Ty Herren gläds över sitt folk. Han smyckar de ödmjuka med frälsning. De fromma skall jubla i härlighet och sjunga av glädje på sin bädd.

(*Ls. Ps. 150.*) Hallelúja! Prisa Gud i hans helgedom. Prisa honom i hans makts fäste. Prisa honom för hans väldiga gärningar, prisa honom för hans stora herrlighet.

Prisa honom med basunklang, prisa honom med psaltare och harpa. Prisa honom med puka och dans, prisa honom med stränginstrument och flöjt. Prisa honom med ljudande cymbaler, prisa honom med klingande cymbaler.

Må allt som andas prisa Herren.

(*Ps.*) Må allt som andas prisa Herren.

(*A.*) Må allt som andas prisa Herren. Hállëlujá.

—————

(*Ls.*) (Joser Or.) Prasad vare du, Herre, vår Gud, hela världens konung, som *danar ljuset* och skapar mörkret, som ger Frid och skapar det onda, Herren, som gör allt. (Jes. 45:7.)

Välsignad vare han, som i sin barmhärtighet upplyser jorden och dem som bor på den och i sin godhet ständigt var dag förnyar *Skapelsens verk*.

Välsignad vare du, vår KLIPPA, vår Konung, vår Förlossare, du som skapat de heliga änglar vilka alla tar på sig ditt *ok* och prisar sin skapare helig och säger:

(*A.*) HELIG (P.) HELIG (*Lr.*) HELIG (*Ps.*) ÄR HERREN SEBAOT HELA JORDEN ÄR FULL AV HANS HERRLIGHET.

(*Ls.*) Lovad vare HERRENS herrlighet i hans boning. (Hes. 3:12.)

(*Ps.*) (Ahaba rabba.) Med stor kärlek har du älskat oss, Herre, vår Gud, vår Fader och vår konung, att du har skänkt

oss ditt heliga ORD och givit oss din ANDE till att förstå, att höra, att lära, att hålla och att BEVARA (Upp. 3:8) ditt ord. Upplys våra ögon, drag vårt hjärta och ena vårt sinne till att älska och frukta ditt namn, så att vi inte *blygs för ditt ord* och inte förnekar ditt namn. Ty vi förtröstar på ditt heliga namn, att vi må jubla och glädjas i din frälsning.

(A.) (Shema'.) HÖR! HERREN VÅR GUD HERREN ÄR EN. (5 Mos. 6:4.)

Och han har sagt: Jag är Herren, din Gud. Du skall inte ha andra gudar vid sidan av mig.

(P.) Du skall inte göra dig någon bildstod eller någon avbild av det som är uppe i himlen eller nere på jorden. Du skall inte tillbe eller tjäna dem.

(Lr.) Du skall inte missbruka Herrens, din Guds, namn.

(F.) Håll sabbatsdagen så att du helgar den.

(D.) Hedra din far och din mor, så som Herren, din Gud, har befallt dig.

(Ps.) Du skall inte mörda.

(Lk.) Du skall inte begå äktenskapsbrott.

(Evl.) Du skall inte stjäla.

(Ek.) Du skall inte bära falskt vittnesbörd mot din nästa.

(Ls.) Du skall inte ha begär till din nästas hus. Du skall inte ha begär till din nästas hustru, åker, tjänare, tjänarinna, oxe, åsna eller något som tillhör din nästa. (2 Mos. 20, 5 Mos. 5.)

(A.) Och du skall älska HERREN, din Gud, av hela ditt hjärta och av hela din själ och av all din kraft (5 Mos. 6:5) och du skall älska din nästa som dig själv. (3 Mos. 19:18.) (Matt. 22:37, Mark. 12:30, Luk. 10:27.)

(Emet we jassib.) (P.) Sant och visst, fast och bestående är Herrens Ord. Är inte mitt ord som en eld, säger Herren, och likt en Slägga som krossar klippan? (Jer. 23:29.) (Lr.) Guds ord är levande och verksamt. Det är skarpare än något tve-

eggat svärd och tränger igenom, så att det skiljer själ och ande, led och märg, och är en DOMARE över hjärtats uppsåt och tankar. (Hebr. 4:12.) (F.) Hela Skriften är utandad av Gud och nyttig till undervisning, till bestraffning, till upprättelse och till fostran i rättfärdighet, för att gudsmänniskan skall bli fullt färdig, väl rustad för varje god gärning. (2 Tim. 3:16, 17.) (D.) Det är ett fast ord och värt att lita på, att Herren är en evig Gud, vår Skapare, vår förlossare, vår Frälsnings Klippa. (Ps.) Det är ett ord att lita på och värt att på allt sätt tas emot, att Kristus Jesus har kommit i världen för att frälsa syndare. (1 Tim. 1:15.) (Ls.) Salighet tillhör honom som sitter på tronen, vår Gud och Lammet. [Uppb. 7:10.].

(A.) Helig, Helig, Helig, är Herren Sebaot, hela jorden är full av hans herrlighet! (Ls.) Lovad vare HERRENS herrlighet i hans boning. (F.) Fader vår, som är i himmelen. (D.) Helgat varde ditt namn. (P.) Tillkomme ditt rike. (Lr.) Ske din vilja, såsom i himmelen, så ock på jorden. (Ps.) Vårt tillkommande bröd giv oss i dag. (Lk.) Och förlåt oss våra skulder, (Evl.) såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro. (E.) Och inled oss icke i frestelse. (Ls.) Utan fräls oss ifrån ondo. (A.) Ty ditt är riket och makten och herrligheten i evighet. (Ls.) Amen.

(F.) Herren välsigne er och bevare er. Herren låte sitt ansikte lysa över er och vare er nådig. Herren vände sitt ansikte till er och give er frid.

(A.) Vår Herre Jesu Kristi nåd, Guds kärlek och den helige Andes GEMENSKAP vare med er alla. (Ls.) Amen.

(En botpsalm: 6, 32, 38, 51, 102, 130, 143.)

(Ps. 32) Salig är den som fått sin överträdelse förlåten, sin synd övertäckt. Salig är den människa som HERREN ej tillräknar synd och som i sin ande är utan svek. Så länge jag teg förtvi-

nade mina ben vid min ständiga klagan. Dag och natt var din hand tung över mig, min livskraft försvann som av sommarhetta.

Då uppenbarade jag min synd för dig, jag dolde inte min missgärning.

Jag sade: Jag vill bekänna mina överträdelser för HERREN. Då förlät du mig min syndaskuld.

Därför skall alla fromma be till dig medan du är att finna. Om än stora vattenfloder kommer skall de inte nå dem.

Du är mitt beskydd, för nöd bevarar du mig, med frälsningens jubel omger du mig. Sela.

(*Ls.*) Herre, öppna mina ögon, så att jag ser undren i din undervisning. (Ps. 119:18.)

(*Ps.*) Ditt ord är mina fötters lykta och ett ljus på min stig. (Ps. 119:105.)

Text ur Moseböckerna. — Text ur profeterna.

Text(er) ur nya testamentet.

Betraktelse.

(Kedushsha de Sidra.) (*Ps.*) Återlösaren skall komma till Sion och till dem i Jakob som vänder om från sin överträdelse, säger HERREN.

(*P.*) Detta är det förbund som jag å min sida gör med dem, säger Herren: MIN ANDE som är över dig, och MINA ORD som jag har lagt i din mun skall inte vika ur din mun eller ur dina barns eller barnbarns mun från nu och till evig tid, säger Herren. (Jes. 59:20, 21.)

(*Lr.*) Herren är helig. Helig är Herren, och de heliga lovar honom ständigt.

(*F.*) Helig, (*D.*) helig, (*Ps.*) helig, (*Lk.*) är Herren Sebaot; (*Evl.*) hela jorden är full av hans herrlighet.

(*Ls.*) Lovad vare HERRENS herrlighet i hans boning.

(Lk.) Må hans stora namn hållas högt och heligt i den värld, som han har skapat enligt sin vilja. Må han upprätta sitt rike i ert liv och i era dagar.

(Evl.) Vare hans höga namn välsignat i evighet och i evigheters evighet.

(E.) Salighet tillhör honom som sitter på tronen, vår Gud och Lammet.

(F.) Herren välsigne er och bevarer er. Herren låte sitt ansikte lysa över er och vare er nådig. Herren vände sitt ansikte till er och giv er frid.

(A.) Vår Herre Jesu Kristi nåd, Guds kärlek och den helige Andes gemenskap vare med er alla. (Ps.) Amen (E.) Amen (Ls.) Amen.

Aftonbön.

(A. Ps. 134.) Lova Herren, alla ni Herrens tjänare, ni som står i Herrens hus om natten. Lyft era händer mot helgedomen och lova Herren! Må Herren välsigna dig från Sion, han som har gjort himmel och jord.

(P. Ps. 42:9.) Om dagen sänder Herren sin nåd och om natten är hans sång hos mig, en lovsång till mitt livs Gud.

(Lr. Ps. 37:39, 40.) De rättfärdigas frälsning kommer från Herren, han är deras värn i nödens tid. Herren hjälper dem och befriar dem, han befriar dem från de ogudaktiga och frälsar dem, ty de tar sin tillflykt till honom.

(F. Ps. 46:8.) Herren Sebaot är med oss, Jakobs Gud är vår borg.

(D.) Herren Sebaot är med oss, Jakobs Gud är vår borg.

(Ps.) Herren Sebaot är med oss, Jakobs Gud är vår borg.

(Lk. Ps. 84:13.) Herre Sebaot, salig är den människa som förtröstar på dig.

(Evl.) Herre Sebaot, salig är den människa, som förtröstar på dig.

(E.) Herre Sebaot, salig är den människa, som förtröstar på dig.

(Ls. Ps. 20:10.) Herre, fräls oss! Konungen må svara oss när vi ropar.

(P. Ps. 78:38.) Han är barmhärtig och förlåter missgärning och fördärvar inte, han vill inte förgöra. Många gånger håller han tillbaka sin vrede och låter inte hela sin vredesglöd bryta fram.

(A.) Prisa Herren, den välsignade!

(Ls.) Prasad vare Herren, den välsignade i evigheters evighet!

(Evl. M-b.) Prasad vare du Herre, vår Gud, världens konung, som genom sitt skapelseord låtit natten bli till, som skapat natt och dag, som låter ljuset vika för mörkret och mörkret vika för ljuset, som skiljer mellan dag och natt. Herren Sebaot är Ditt namn.

(Lk. Ah.Ol.) Med evig kärlek har Du älskat ditt folk. Din lag, dina bud, dina rätter och stadgar har du lärt oss. Därför må vi tänka på Ditt heliga ord när vi står upp och när vi går till vila, och glädjas åt Ditt Ord beständigt. Ty ditt Ord är vårt liv och i ditt Ord har vi vår fröjd natt och dag. Och din kärlek skall inte vika ifrån oss i evighet. Välsignad vare du, Herre, som älskar ditt folk.

(A.) HÖR! HERREN VÅR GUD HERREN ÄR EN (5 Mos. 6:4.) och Han har sagt:

Jag är Herren, Din Gud. Du skall inte ha andra gudar vid sidan av mig. (5 Mos. 5:6, 7, 2 Mos. 20:2, 3.)

(P.) Du skall inte göra dig någon bildstod eller någon avbild av det som är uppe i himlen eller nere på jorden. Du skall inte tillbe eller tjäna dem. (5 Mos. 5:8, 9, 2 Mos. 20:4, 5.)

(*Lr.*) Du skall inte missbruka HERRENS, din Guds, namn.
(5 Mos. 5:11, 2 Mos. 20:7.)

(*F.*) Håll sabbatsdagen så att du helgar den. (5:12, 20:8.)

(*D.*) Hedra din far och din mor, så som Herren, din Gud, har befallt dig. (5 Mos. 5:6, 2 Mos. 20:12.)

(*Ps.*) Du skall inte mörda.

(*Lk.*) Du skall inte begå äktenskapsbrott.

(*Evl.*) Du skall inte stjäla.

(*E.*) Du skall inte bära falskt vittnesbörd mot din nästa.

(*Ls.*) Du skall inte ha begär till din nästas hus. Du skall inte ha begär till din nästas hustru, åker, tjänare, tjänarinna, oxe, åsna eller något som tillhör din nästa. (5 Mos. 5:17-21, 2 Mos. 20:13-17.)

(*A.*) Och du skall älska HERREN, din Gud, av hela ditt hjärta och av hela din själ och av all din kraft (5 Mos. 6:5) och du skall älska din nästa som dig själv. (3 Mos. 19:18.) (Matt. 22:37, Mark. 12:30, Luk. 10:27.)

(*Ls. E.u.E.*) SANT OCH VISST ÄR HERRENS ORD.

(*P.*) Är inte mitt Ord som en ELD, säger HERREN, och likt en SLÄGGA som krossar klippan? (Jer. 23:29.) (*Lr.*) Guds ord är levande och verksamt. Det är skarpare än något tveggat svärd och tränger igenom, så att det skiljer själ och ande, led och märg, och det är en DOMARE över hjärtats uppsåt och tankar. (Hebr. 4:12.)

(*Lk.*) Det är ett sant ord och värt att lita på, att Herren är en evig Gud, vår KLIPPA, vår FRÄLSNINGS SKÖLD, vår SKAPARE och vår FÖRLOSSARE, vår FRÄLSNINGS KLIPPA, vår Starkhet, vår Tro, vårt Hopp.

(*Evl.*) Välsignad vare Du, Herre, som förlossat Ditt folk.

(*Ls.*) SALIGHET TILLHÖR HONOM SOM SITTER PÅ TRONEN, VÅR GUD OCH LAMMET (Upp. 7:10).

(*D. Hašk.*) FÖR OSS TILL VILA, du vår Fader, i frid, och låt oss uppstå igen till liv, du vår Konung. Skydda och bevara oss från allt ont och låt oss vila under dina vingars skugga,

trygga under ditt beskärm. Ty du är vår Gud, som bevarar oss och frälsar oss ifrån allt ont.

(A.) Helig, helig, helig är Herren Sebaot.

Hela jorden är full av hans herrlighet.

(Ls.) Lovad vare Herrens herrlighet i hans boning! (Hes. 3:12.)

(F.) Fader vår, som är i himmelen.

(D.) Helgat varde Ditt namn.

(P.) Tillkomme ditt rike!

(Lr.) Ske din vilja, såsom i himmelen, så ock på jorden.

(Ps.) Vårt tillkommande bröd giv oss i dag.

(Lk.) Och förlåt oss våra skulder, (Evl.) såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro.

(E.) Och inled oss icke i frestelse.

(Ls.) Utan fräls oss ifrån ondo.

(A.) Ty Ditt är riket och makten och härligheten i evighet.

(Ls.) Amen.

(F.) Herren välsigne er och bevarer er. Herren låte sitt ansikte lysa över er och vare er nådig. Herren vände sitt ansikte till er och give er frid.

(A.) Vår Herres Jesu Kristi nåd, Guds kärlek och den Helige Andes gemenskap vare med er alla. (Ls.) AMEN.

I. Psalmer för veckans dagar: Söndag Ps. 24, Måndag Ps. 48, Tisdag Ps. 82, Onsdag Ps. 94, Torsdag Ps. 81, Fredag Ps. 93, Lördag Ps. 92.

II. Texter ur profetböckerna för veckans dagar: Söndag Jes. 42:5-9, Måndag Jes. 42:10-16, Tisdag Joel 2:18-26, Onsdag Jer. 31:34-39, Torsdag Hes. 34:25-31, Fredag Jes. 45:11-17, Lördag Jer. 17:21-25.

”Tillbaka till Bibeln!”

Av rektorn, teol. lic. David Hedegård.

Det är mycket länge sedan någon teologisk bok i vårt land väckt sådan uppmärksamhet som professor Hugo Odebergs hösten 1943 utgivna arbete »Fariseism och kristendom». Den har ivrigt studerats och diskuterats bland teologer och lekmän, och den har väckt mycken uppmärksamhet även i kretsar där man står fjärran från kyrka och kristendom. Den gav en ny, från den traditionella starkt avvikande bild av fariseismen, och på samma gång ställde den centrala sidor av det kristna budskapet i ny belysning. Det uppvisades att de nytestamentliga utsagorna om fariseerna i allmänhet är grundligt missförstådda och att motsatsen mellan fariseism och kristendom ligger på ett annat och djupare plan än man allmäneligen menat.

Professor Odebergs nya bok *Tillbaka till Bibeln* (Gleerup, kr. 4:75) är i många stycken besläktad med boken om fariseismen. Båda arbetena vittnar om en suverän förtrogenhet med den judiska litteraturen, ett djuplodande tänkande och en enastående insikt i det nytestamentliga budskapet. Och författarens intresse är detsamma, nämligen att på viktiga punkter klargöra vad Nya testamentet verkligen lär. Detta bokens syfte kommer till uttryck redan i dess titel, och på första sidan heter det: »I många avseenden är nutidens kristna på väg bort från Bibelns lära. Vi mena icke blott dem, som medvetet kritisera den Heliga skrift och Jesu ord och mena sig kunna skilja mellan det som är antagbart för en modern människa och sådant som strider mot nutidens uppfattning och därför måste förkastas. Nej, vad vi här avse är särskilt den vantolkning och om-

tolkning av bibelordet, som förekommer hos sådana kristna, som eljest skulle avvisa varje tanke på att rubba något av skriftens lära. Det är en omtolkning i god tro, en omtolkning som är desto försåtligare, som man icke själv vet om, att man omtolkat eller förändrat Jesu lära.»

Boken utgörs av uppsatser som tidigare tryckts i olika in- och utländska publikationer. Flera av dem — bl.a. den ytterst betydelsefulla uppsatsen »Det Gamla Testamentet i det Nya» — har inte tidigare förelegat på vårt språk. Säkerligen känner många, i likhet med anmälaren, stor tacksamhet för att dessa uppsatser nu samlats och utgivits i bokform. De behandlade ämnena kan synas vara rätt skiftande. En av dem, »Några synpunkter på den judiska litteraturens betydelse för den nytestamentliga exegetiken», kan karakteriseras som ett forskningsprogram och uppvisar hur ofrånkomligt det är att den nytestamentliga exegetiken söker göra sig förtrogen med Nya testamentets judiska bakgrund. Det kan väl sägas att detta forskningsprogram i eminent grad realiserats av professor Odeberg själv. Många är de som här står i tacksamhetsskuld till honom, både för det som han givit i sina böcker och det som han meddelat i sin muntliga undervisning.

Åtskilliga av de övriga uppsatserna har också vittgående principiell betydelse, så t.ex. framställningen om »Hellenism och judendom», »Johannesevangeliets krav på den teologiska forskningen» och »Underverk och undret i Nya testamentet som exegetiskt problem». Andra uppsatser avser att belysa bestämda bibliska ord och tankar, så bl.a. »Jesu undervisning om bönen», »Samvetets ord och den andliga döden», »Kristendomen och evangeliets anstöt» och »Nya testamentet och religiös upplevelse». Bokens sista uppsats, »Samariterna i Nya testamentet och historien», ger en synnerligt värdefull insikt både i samariternas religiösa åskådning och i deras historia och roll i biblisk och efterbiblisk tid.

Modern fariseism eller evangelisk kristendom.

Vägar vi gått och vägen fram. Tankar och linjer till hundra år av svenskt kyrkoliv. För överläggning och samtal framställda till prästmötet i Göteborg 1945. Av *Viktor Södergren*. Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag, Stockholm. 366 sidor. 9:50 kr.

»Att bli husvill mellan dagens många riktningar är ofta det pris, man måste betala för att vara ekumeniskt stämd. Jag för min del betalar priset. Men jag känner smärtan därvid.»

Med dessa ord av C. Skovgaard-Petersen har Viktor Södergren inlett sin avhandling. Och det är inte utan att man här spårar en personlig bekännelse från författarens sida. Efter uppväxtåren i »Sveriges kyrkligaste stad», där man inte alltför sällan bland de 7.000 invånarna kunde räkna 3.000 kyrkbesökare, efter gymnasisttiden i J. N. Rexius' och Lars Norborgs Göteborg och universitetsstudierna i Uppsala, som på den tiden var den antikyrkliga Verdandismens högborg, har han utfört en lång och hängiven prästgärning i de mest skilda delar av vårt land. I Lappmarken och Västerbotten har han mött den norrländska lågkyrkligheten och läsarkristendomen, i Uppsala och Stockholm har han stiftat personlig bekantskap med ungkyrkorörelsens ledande män och med Nathan Söderbloms ekumenism. Han har kommit i kontakt med Oxford-grupp-rörelsen, nykyrkligheten i mer eller mindre ritualistisk form,

Fosterlandsstiftelsen och de olika frikyrkorna. Och till slut har han som kyrkoherde i Gamlestadens församling i Göteborg återvänt till hemstiftets schartauanska miljö.

Så har författaren kommit i nära personlig beröring med de flesta kristna riktningar i vårt land. Och det är detta som gjort frågan så brännande: »Var finns sanningen? Vem har rätt?» I skilda läger har han lärt känna allvarliga kristna människor och mött en levande, sant evangelisk tro. Men i samma läger har han också understundom spårat farliga tendensen, egenrättfärdighet, formalism, kärlekslöshet, förakt för oliktankande, med ett ord fariseism. Fariseismen är för Södergren grundsynen, den farligaste frestelsen för varje kristen åskådning eller grupp. Han ser det som sin kallelse att varna och avslöja. Sannolikt kommer hans skarpa ord att förarga många. Dock inte de bästa och ärligaste. Ty varje ärlig kristen vet djupast sett att fariseismens och egenrättfärdighetens fara ständigt lurar både på individen och samfundet.

»Ty fariseismen är icke något bland andra bibliska realia, något historiskt blott, det är ett *nu*. Den är ej heller något som blott rör andra, det rör i första hand varje kristen själv. Tagen eder till vara för fariseernas *surdeg*, alltså inte först och främst för deras personer, deras parti, utan för deras onda *väsende*. Och detta är farligt inte främst därför, att det finnes hos 'de andra', utan därför att det finnes *hos oss*. Budets ärende är alltså främst detta för dig och mig, för vårt 'parti': tag dig tillvara för *din* fariseiska surdeg, för ditt partis' fariseism.

Det är därför för varje andlig riktning och varje dess andlige delägare av livsvikt att få sikte på den form och särskilda art, som den fariseiska surdegen antar just i *den* andliga miljön. Ty därav att denna skada upptäckes, avklädes och bekämpas beror livet för den riktningen, för den kristna människan.» ...

»Fariseismen är det stora exemplet tiderna igenom på detta: *corruptio optimi pessima*. Liksom satan är en fallen *ängel*, är

fariseismen den avfallna, i självet bundna, med värld och själv och synd ackorderande *fromheten*.» ...

»Fariseismen är den självviljande, självkunnande, självhärliga religiositeten, den principiella religiösa egocentriciteten och egoismen. Den reagerar principiellt mot nåden, d.v.s. mot Gud, som är nåd, kärlek. Den utesluter därför ock principiellt kärleken till människorna i gemen, enär fariséerna sätta en principiell skillnad mellan dessa 'rättfärdiga', d.v.s. sig själva, och 'de andra'.» ...

»Fariséen s.a.s bemäktigar sig gudsförhållandet, gör sig till herre däröver, så att han själv får bestämma däröver. Vissa former antagas såsom garanterande Gudsförhållandet, former som man kan lära sig, tillägna sig, bemästra och behärska och därigenom i dessa s.a.s. förskansa sig mot Gud, få garantier för sin frälsning, garantier även gent emot Gud.»

Djupast smärtar det författaren, när han ser fariseiska tendenser sticka upp sitt huvud även inom den andliga riktning som står honom själv allra närmast, hans barndoms schartauska tro. Schartau själv riktade på sin tid de skarpaste angrepp mot den säkra vanekyrkligheten. Hans huvuduppgift var att visa att de »rättrogna» inte utan vidare var rätta trogna. Men överallt där Kristus sår Ordets säd, följer själafienden efter och sår frestelsens ogräs. T.o.m. Schartaus »system», som en gång formades i kamp mot dåtidens fariseiska strömningar inom kyrkan, kan missbrukas, så att det blir ett skydd för den gamla människan.

»'Systemet' med dess 'kännetecken' och allt kan bli fariseismens ypperliga camouflering. Allt detta kan 'läras', accepteras, imiteras utan människans, hjärtats förändring. ... Den gamla människan kan här snart bli hemtam som fisken i vattnet, sitter var söndag i sin kyrkbänk, kanske var gudstjänst, felar inte på den rätta minen, de rätta åtbörderna och tonfallen. Allt är så 'riktigt', så andligt alltigenom. ... Med allt detta

fromhetens anseende, alla dess former, har människan dock kanske aldrig mött Gud själv, fastmer för var dag alltmer förskansat sig emot Honom. Alla dessa fromhetens former och övningar, som skulle väcka, de kunna så i stället tjäna att insöva, göra samvetet okänsligt och själen immun för väckelsen och sann kristendom. Själva läkemedlet har förfalskats och tjänar så blott att förvärpa sjukdomen. ... Och så blir sinnet dömande och hårt av all sådan kristendom. Det hårda, stygga sinnet blir ännu styggare och hårdare, mer än hos 'världens barn'. Och det kan rent av tagas som ett särskilt gudaktighetens tecken att vara sträng och hård, dömande och skoningslöst emot 'världen', d.v.s. praktiskt taget alla 'de andra'.»

Fariseismen är nu för Södergren visst inte något som enbart eller särskilt finns inom schartaunismen. Den är med överallt där Guds ord förkunnas och där kristna människor finns, den följer den äkta kristna tron, som skuggan följer människan. Den smyger sig in i frikyrkoförsamlingarna och i Fosterlandsstiftelsens missionsföreningar, och den härjar bland Oxford-grupprörelsens små kretsar av »förvandlade» lekmän.

Inte ens den världsöppna, principiellt opietistiska kulturkristendomen och unglyrklygheten går fri. »... i denna miljö spelar detta förment 'högre', vidsyntheten, vidhjärtenheten, 'ekumeniciteten' och framför allt expansionsivern, den kyrkliga aktivitetsivern samma roll som det pietistiska 'Skellet', (avgörelsen!), mer eller mindre i det yttre organiserat, spelar det för den pietistiska fromheten. Och man kan döma lika oförhindrat och lika strängt på denna sidan efter sina kategorier.»

Under rubriken Nykyrklygheten har författaren sammanfört några delvis ganska disparata tendenser inom nutida svenskt kyrkoliv. Den s.k. »ritualismen» i inskränkt mening inger honom vissa farhågor. »Faran av denna liturgism är inte att man 'leker' med alla dessa romaniserande former. Utan faran är att man tar dem på *allvar*, att man *bygger* på dem såsom

något salighetsbringande, att man fastnar i dem, gör dem till något sakramentalt nödvändigt, i stället för hjälpmedel blott, adiafora. I det senare fallet är det katolskt kätteri. Och det måste konstateras: tendensen därtill saknas inte.»

Vid sidan av de ritualistiska dragen som ur evangelisk synpunkt har underordnad betydelse finner han inom nykyrkligheten många glädjande tendenser, framför allt den fasta förankringen i bibel och bekännelse.

Frikyrkosamfunden får en delvis kritisk men i det stora hela välvillig behandling. Den stora klyvningen mellan kyrka och frikyrkor framhålls som ett särmärke för vårt land och jämförs med förhållandena i Danmark och Norge, där väckelserörelserna i stort sett kunde behållas inom den gemensamma kyrkans ram, även om man måste tillgripa sådana för svensk uppfattning häpnadsväckande metoder som när dansk kyrkolag tillåter en oppositionell grupp inom en församling att bilda en »valmenighet» med särskild av den egna kretsen vald präst, vilken har fullt självständig ställning och rätt till »det halve Brug» av sockenkyrkan jämsides med den ordinarie prästen. Skismen mellan kyrka och frikyrkor i Sverige betraktas såsom i huvudsak *organisatorisk*.

Att varna och kritisera har varit författarens huvudsyfte enligt vad han själv säger i förordet. Men detta har ingalunda hindrat honom från att också se det värdefulla i de skildrade strömningarna. Han ger en utsökt skildring av den norrländska lågkyrkligheten med dess sant evangeliska lekmanna-aktivitet. Han dröjer med tydlig glädje vid förra århundradets väldiga folkväckelse i Bohuslän under ledning av schartaulärjungarna, H. P. Wickelgren och andra »Guds kringfarande fattiga ivrare». Han har förståelse även för unglyrkligheten och korstågsrörelsen och ger en sympatisk snabbteckning av Nathan Söderbloms fascinerande och rikt facetterade gestalt. Han ser i Oxford-gruppörelsen möjligheten till en »kyrkans frivillig-

kår», som skulle kunna ge en värdefull hjälp i kyrkans kanske allra mest försummade gärning: att uppsöka de »förlorade fåren» som lever i en modern sekulariserad miljö fjärran från all kristen påverkan.

Vad är då Södergrens framtidsmål? Titeln på hans verk har en dubbel innebörd, Vagar vi gått — och Vägen fram. Vägen fram, det är i själva verket den gamla men dock ständigt nya vägen, den bibliska och reformatoriska vägen. Med utgångspunkt från de skildrade svenska kristendomstyperna använder författaren termen »en rätt evangeliserad schartaunism». Som det väsentliga i schartausk tradition ser han då först »den omedelbara känslan av, instinkten för *andelivets, evighetslivets realitet*, dess påtagliga verklighet. Man utgår därifrån utan vidare i predikan och själavård, utan någon egentlig apologetik och utan schackrande med tidsanda, kultur etc. Detta är rörelsens kanske starkaste sida, ett drag av enkel nytestamentlig blicitet. Apostlarna voro ej Gudsrikets apologeter, än mindre bugande utbudare av dess varor för ett kräset publikum. De voro helt enkelt 'sändebud i Kristi stad', de kungjorde blott fakta: Guds frälsning och människors synd.»

Vidare schartaunismens orubbliga bibel- och bekännelse-trohet, trohet mot Bibeln såsom Guds ord och vår kyrkas be-kännelse såsom uttryck för detta.

Och slutligen avgörelsekristendom, helgelse- och kallelse-kristendom, gudsordskristendom.

Vad som måste försvinna är varje spår av partisekterism. Södergren vill ha kvar det pietistiska arvets avgörelse och all-var, men han vill rensa bort dess formalism, typdyrkan och bundenhet vid människors påfund. Han ropar efter en »kärle-kens vidhjärtenhet» som spränger gränserna och öppnar för all världen kristendomslivets krafter och rikedomar, en kärlek som inte låter människan räkna och snåla i ängslan att rubbas ur sin trygga säkerhet utan för henne ut att tjäna, »som Kristus

oss har tjänat». En rätt evangeliserad schartaunism, det är till sist inget annat än det bibliska och lutherska evangeliet.

»All vår förtjänst är utelyckt.
Vår själ, av syndens börda tryckt,
Till nåden måste falla.»

En prästmötesavhandlingens syfte är att stimulera till överläggning och diskussion. Det syftet kommer Södergrens arbete säkerligen att fylla i rikaste mått. Den största risken är inte att hans rättframma ord kan såra några. Tvärtom vore det enbart nyttigt om vi var och en kunde med skärpa vända udden mot oss själva och vår egen riktning och allvarligt fråga: I vad mån gäller detta mig och oss? Är inte jag den mannen?

Värre är om var på sitt håll med gillande dröjer vid kritiken mot »de andra» men belåtet tackar Gud för att »vi» inte är som dessa fariséer. Detta vore raka motsatsen till författarens intentioner.

Måhända skulle det varit på sin plats med kritik på en del punkter. Reservationer kan dock inte rubba tacksamheten över detta verk som överflödar av kunskap och personlighet i rikaste växelverkan. Författaren har här skänkt sitt stift och hela vårt land en värdefull orientering i dagens andliga situation, en tankeväckande bok, som har ett personligt budskap och en personlig uppfordran till var och en.

Eric Starfelt.

En bok om Paulus.

Olof Moe, Apostelen Paulus. Hans liv og gjerning. Tredje gjennomsette Oplag. Forlagt av H. Aschehoug & Co, Oslo 1944. 455 sidor och 3 kartor.

Professor Moes utmärkta Paulusbok föreligger redan i en tredje, något omarbetad upplaga, som nu blivit tillgänglig i Sverige. Den ger en både grundlig och intressant redogörelse för Paulus' liv, verksamhet och författarskap. Fastän det inte är brukligt att utförligare recensera senare upplagor av ett arbete, kan anmälaren inte underlåta att citera åtminstone ett par ställen. Det första gäller frågan, om Paulus' kallelseopplevelse på vägen till Damaskus var en verklig tilldragelse eller endast uttryck för en (mer eller mindre långsamt mognande) inre upplevelse. Moe säger här: »Selv vet han (= Paulus) iallfall ikke annet enn at hans omvendelse kom ganske plutselig og overraskende, som et fullkomment *under*; hans liv før og efter oplevelsen ved Damaskus er skilt ad ved en kløft som der ikke fører noen annen bro over enn Kristi synlige selvåpenbaring. Noen gradvis overgang fra sitt jødiske till sitt kristelige standpunkt kjenner apostelen selv intet til. Hans omvendelse står tvert imot for ham som et voldsomt inngrep i hans liv fra oven. Da Kristus åpenbarte sig for ham og kalte ham til apostel, da var det 'likesom for det utidige (og derfor ufullbårne) foster' (1. Kor. 15,8) som blev en kristen ved et overordentlig inngrep. Lyset opgikk i hans indre likeså umiddelbart og overveldende som lyset på den første skapelsedag (2. Kor. 4,6): det var en

guddommelig skarperhandling som tendte det! Ifølge Apostelhistorien (9,5 og par.) skjönte Paulus heller ikke straks *hvem* den lysende skikkelse var — atter et vidnesbyrd om at det efter hans egen og hans historikers opfatning ikke var et indre tros-syn som kastedes utad på öiets netthinne, men omvendt: et ydre inntrykk som fremkalte troen i Paulus' indre. ... Selvfölgelig kan et menneske skuffe sig selv. Men vi må dog i det mindste tiltro apostelen Paulus at han har gjort sig så nöie som mulig rede for det grunnlag hvarpå hans apostoliske autoritet hvilte, og at han likeså vel som en Peter (resp. forfatteren av Ap.gj.) forstod å skjelne mellem syn og virkelighet (sml. Ap.gj. 12,9). Og man må vel innrömmе at Paulus til sist var nærmere enn noen av hans kritikere til å kunne bedömmе til hvilken av de to deler Kristus-åpenbarelsen utenfor Damaskus hörte.»

Bibelkritikens antagande, att några av Paulus' brev i själva verket skulle härröra från någon annan, okänd författare i senare tid, avvisas efter en ingående granskning med följande ord: »Kort sagt vi kan ikke erkjenne at de mot 1. Tim. og Tit. anförte uekthetsgrunner opveier de stærke grunner som ved siden av brevenes selvvidnesbyrd og den kirkelige tradisjon beviser deres ekthet.»

Eric Starfelt.

Arbetsberättelse

rörande Samfundet Erevnas verksamhet under arbetsåret
1944–1945.

1. Allmänna kretsen.

Följande sammanträden har under arbetsåret hållits:

- 23/9 1944. Årsmöte. Val av medlemmar i styrelsen, valnämnden (ersättningsval) och redaktionskommittén. Budgetförslag och arbetsberättelse föredrogs och godkändes. Föredrag av prof. Odeberg om »Riktlinjer för nytestamentlig forskning».
- 4/10 1944. Föredrag av teol. lic. E. Starfelt om »Lagen i judendomen».
- 5/10 1944. Föredrag av teol. lic. E. Starfelt om »Lagen i judendomen». (forts.)
- 21/10 1944. Föredrag av hovpred. Bo Giertz om »Korset och rättfärdigheten».
- 28/10 1944. Föredrag av red. Axel B. Svensson om »Bibeln — Guds Ord».
- 4/11 1944. Föredrag av pastor S. Lundström om »Kallelsen i Nya Testamentet».
- 18/11 1944. Föredrag av doktor Fride Hylander om »Nya Testamentets syn på sexuallivet».
- 9/12 1944. Val av revisorer. Föredrag av prof. Wifstrand om »En bibelöversättningsstrid i Danmark».
- 3/2 1945. Föredrag av pastor J. Hagner om »Det översteprästerliga ämbetet enligt hebréerbrevet».
- 10/2 1945. Revisionsberättelse och beviljande av ansvarsfrihet. Val av ledamot i valnämnden (ersättningsval). Anförande av hovpred. Bo Giertz om »Behovet av en ny bibelöversättning».
- 24/2 1945. Föredrag av docent B. Strömberg om »Bibeln i medeltida predikan».
- 17/3 1945. Föredrag av prof. Odeberg om »Johannesevangeliet».
- 7/4 1945. Föredrag av hovpred. Bo Giertz om »Uppståndelse och dop enligt Nya Testamentet».

- 21/4 1945. Val av v. ekonom (ersättningsval).
Föredrag av docent H. Olsson om »Luthers tolkning av rättfärdiggörelsen enligt Rom. 1:17».
- 29/4 1945. Antagande av fundamentalstadgar för samfundet (första gången). Val av v. sekr. och v. redactor, ävensom av två medlemmar av valnämnden.
- 5/5 1945. Föredrag av prof. Odeberg om »Verbalinspirationstanken och s.k. allegorisk bibeltolkning».
Antagande av samfundets fundamentalstadgar (andra gången).
- 12/5 1945. Antagande av samfundets fundamentalstadgar (tredje gången).
Föredrag av prof. Odeberg om »Evangeliernas tillkomst».

Sammanlagt har alltså under arbetsåret hållits 17 allmänna sammanträden.

2. Andra kretsen.

Följande sammanträden har under arbetsåret hållits:

- 23/9 1944. Val av styrelse samt en medlem i valnämnden (ersättningsval).
- 30/9 1944. Textutredning av prof. Odeberg om Mt 13:44-46 (2:dra årg. högm. på 18. sönd. e. Tref.).
Predikoutkast till samma text av pastor M. Magnusson och fil. mag. E. Petré.
- 7/10 1944. Textutredning av prof. Odeberg om Joh. 9:1-7, 24-38
- 14/10 1944. Predikoutkast av pastor Magnusson om Joh. 9:1-7, 24-38.
Textutredning av prof. Odeberg om Mt 25:14-30.
- 21/10 1944. Predikoutkast av pastor Magnusson om Mt 25:14-30.
Textutredning av prof. Odeberg om Mt 16:1-4.
- 28/10 1944. Predikoutkast av teol. kand. H. Nyström om Mt 16:1-4.
Textutredning av prof. Odeberg om Mt 5:13-16.
- 4/11 1944. Predikoutkast av pastor Magnusson om Mt 5:13-16.
Textutredning av pastor S. Lundström om Mt 7:12.
- 18/11 1944. Predikoutkast av pastor Magnusson om Lk 12:35-40.
Textutredning av prof. Odeberg om Joh. 5:22-29.
- 25/11 1944. Predikoutkast av komm. J. Rhedin om Joh. 5:22-29.
Predikoutkast av pastor Magnusson om Joh. 5:22-29.
Textutredning av prof. Odeberg om Joh. 5:22-29.
Textutredning av prof. Odeberg om Lk. 4:16-22.

- 2/12 1944. Utredning av prof. Odeberg om skillnaden mellan poiein och prassein i nytestamentliga texter.
Textutredning av prof. Odeberg om Lk 17:20-30.
- 9/12 1944. Val av revisorer.
Predikoutkast av pastor Magnusson om Lk 17:20-30.
Predikoutkast av fil. kand. A. Lageson om Lk 17:20-30.
Textutredning av prof. Odeberg om Mt 1:18-24.
- 17/2 1945. Predikoutkast av hovpred. Bo Giertz om Mk 9:14-32.
Textutredning av prof. Odeberg om Mk 9:14-32.
- 10/3 1945. Predikoutkast av komm. J. Rhedin om Job. 16:52-56.
Textutredning av prof. Odeberg om Joh. 19:1-11.
- 17/3 1945. Predikoutkast av pastor Magnusson om Joh. 19:1-11.
Textutredning av prof. Odeberg om Lk 1:46-55.
- 28/3 1945. Textutredning av prof. Odeberg om Joh. 21:15-23.
Predikoutkast av pastor Magnusson om Lk 1:46-55.
- 14/4 1945. Textutredning av prof. Odeberg om Joh. 10:1-10.
- 28/4 1945. Textutredning av prof. Odeberg om Joh. 15:10-17.
- 12/5 1945. Textutredning av prof. Odeberg om Joh. 14:15-21.
Predikoutkast av pastor Magnusson om Rom. 1:16-17.
- 26/5 1945. Val av sekr. och v. sekr.
Textutredning av prof. Odeberg om Matt. 16:24-27.

Sammanlagt har alltså under arbetsåret hållits 19 sammanträden inom andra kretsen.

3. Tredje kretsen.

Denna krets har liksom förut arbetat med studiet av Nya Testamentets och den urkristna församlingens bruk av Gamla Testamentet. Föredrag har hållits av prof. Odeberg, lic. Wieselgren, pastor Magnusson, kand. A. Grundborg, dr. Wilhelmsson och kand. Evald Nilsson.

4. Fjärde kretsen.

Fjärde kretsen bildades den 4/12 1944 och har till ändamål att studera den *allmänna* gudstjänsten i den urkristna församlingen och denna gudstjänsts samband med den judiska synagoggudstjänsten. Föredrag har hållits av prof. Odeberg, rektor Hedegård, komminister Rhedin, kand. A. Grundborg, lic. Starfelt och lic. Wieselgren.

5. Femte kretsen.

Denna krets bildades den 21/4 1945 för studium av den enskilda gudstjänsten i den urkristna församlingen.

6. Sammanställning av arbetet inom kretsarna.

Krets	Antal sammanträden:		
	ht	vt	summa
I	8	9	17
II	11	8	19
III	10	5	15
IV	3	5	8
V	—	4	4
Summa antal sammanträden	32	31	63

7. Tidskriften.

Samfundets tidskrift har under arbetsåret utkommit med 4 nummer, vilka utgivits i september resp. november 1944 samt i mars och juni 1945. I tidskriften har företrädesvis publicerats föredrag, som hållits i samfundet.

8. Bibelsamtal.

På anmodan av Kyrkoherden i S:t Peter Klosters församling har medlemmar under höstterminen 1944 lett bibelsamtal med aftonbön i S:t Peters Klosters kyrka över de särskilda punkterna i andra trosartikeln. De medverkande har varit: prof. Odeberg, kand. Alvar Grundborg, kand. Erik Albertson, kand. Henrik Karlsson, lic. E. Starfelt, mag. E. Petrén, pastor M. Magnusson.

9. Högtidsgudstjänst.

Högtidsgudstjänst har hållits den 20 oktober 1944 i S:t Peters Klosters kyrka med predikan av hovpredikant Bo Giertz.

10. Lokalavdelningarna.

Jönköpings lokalavdelning har under arbetsåret hållit 5 allmänna sammanträden och 2 sammanträden inom andra kretsen.

I Uddevalla har under året bildats en lokalavdelning för Bohuslän med komminister Josef Rhedin i Hede som ordförande.

11. Medlemsantal.

Medlemsantalet uppgick den 24/9 1945 till 1.112.

Eric Starfelt.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Professor <i>Hugo Odeberg</i> : Anteckningar till nytestamentliga texter	111
Ur <i>Bo Giertz</i> : Den stora lögnen och den stora sanningen	127
Fil. kand. <i>Karin Dalberg</i> : Lön i Nya testamentet	131
Professor <i>Hugo Odeberg</i> : Den urkristna synagogan i sammandrag	150
Rektorn, teol. lic. <i>David Hedegård</i> : Tillbaka till Bibeln	160
Modern fariseism eller evangelisk kristendom	162
En bok om Paulus	169
Arbetsberättelse	171

EREVNA. Redaktör: Teol. lic., Fil. mag. E. Starfelt. Lund.
Redaktionskommitté: Kand. E. Albertsson, Kand. G. Twegner, Kand. T. Tykesson. Utgivare: Prof. H. Odeberg, Lund.
Distributionschef: Kand. K.-G. Landström. Red. o. exp.: Erevna, Fack 91, Lund. Postgirokonto nr 27 11 04. Erevna
Lund.

Lund 1945. Carl Bloms Boktryckeri
Språkligt bearbetad 2002.